

NATO
+
OTAN

PARTNERSTWO
NA RZECZ
BEZPIECZEŃSTWA

PARTNERSTWO NA RZECZ BEZPIECZEŃSTWA

Słowo wstępne

Celem niniejszej broszury jest przedstawienie podstawowych zasad funkcjonowania Partnerstwa Euroatlantyckiego i jego najważniejszych mechanizmów. Omówiono tu także pięć kluczowych sfer działalności Partnerstwa — dialog i współpracę w kwestiach dotyczących bezpieczeństwa, operacje pokojowe, reformę systemów obronnych, przygotowanie do reagowania w sytuacjach katastrof oraz współpracę w dziedzinach nauki i ochrony środowiska. Prezentacja ta ukazuje, w jaki sposób bezpieczeństwo euroatlantyckie jest wzmacniane dzięki Partnerstwu oraz dowodzi, że współpraca jest rzeczywiście i praktycznie korzystna dla państw partnerskich. Działalność Partnerstwa ma pozytywny wpływ na reformy, na rozwój struktur demokratycznych i na udział państw partnerskich we współpracy wielonarodowej jako członków szerokiej wspólnoty międzynarodowej.

Pełne przedstawienie całego zakresu działań, które państwa partnerskie podejmują we współpracy z NATO nie jest możliwe w ramach jednostkowej publikacji. Działania te obejmują nie tylko szeroko nagłośnione operacje pokojowe na Bałkanach i w Afganistanie, ale również współpracę w wielu innych dziedzinach, takich jak: zwalczanie terroryzmu, reformy systemów obronnych, ekonomiczne aspekty bezpieczeństwa, przygotowanie do reagowania w sytuacjach katastrof, kontrola zbrojeń, logistyka, obrona lotnicza, zarządzanie przestrzenią powietrzną, zbrojenia, kształcenie i szkolenia, badania naukowe i ochrona środowiska oraz programy informacyjne.

NATO nawiązało także specjalne stosunki z dwoma państwami partnerskimi — Rosją i Ukrainą — oraz z siedmioma państwami uczestniczącymi w Dialogu Śródziemnomorskim. Ponadto Sojusz bada możliwości współpracy z państwami szeroko rozumianego regionu Bliskiego Wschodu, na podstawie inicjatywy ogłoszonej podczas szczytu Sojuszu w Stambule w czerwcu 2004 roku. Stosunki te nie są ujęte w niniejszej broszurze, jednak bieżąca i przyszła współpraca z tymi państwami opiera się na działaniach i mechanizmach wypracowanych w ramach Partnerstwa Euroatlantyckiego.

Spis treści

PARTNERSTWO NA

4
Powstanie
i rozwój
Partnerstwa

© ulstein bild/Schürer

8
Podstawowe
mechanizmy

14
Dialog
i współpraca
w kwestiach
dotyczących
bezpieczeństwa

18
Mapa NATO
i państw
partnerskich

Uwaga: W niniejszej publikacji, odnośniki do byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii są oznaczone gwiazdką (*) odsyłającą do następującego przypisu: *Turcja uznaje Republikę Macedonii pod jej konstytucyjną nazwą.*

Zdjęcia: Wszystkie zdjęcia © NATO, jeśli nie podano inaczej.

RZECZ BEZPIECZEŃSTWA

20__

Operacje
pokoju

24__

Reforma
systemów
obronnych

29__

Przygotowanie
do reagowania
w przypadku
katastrof

33__

Bezpieczeństwo,
nauka
i środowisko

36__ Prawdziwa euroatlantycka kultura bezpieczeństwa

Powstanie i rozwój Partnerstwa

W listopadzie 1989 r. upadł Mur Berliński, co oznaczało koniec zimnej wojny. Wkrótce niezwykle szybkie tempo przemian w Europie Środkowej i Wschodniej spowodowało, że NATO musiało zmierzyć się z zupełnie nowymi wyzwaniem w zakresie bezpieczeństwa. Zmiany o charakterze politycznym na niespotykaną wcześniej skalę, otworzyły wiele nowych możliwości wzmocnienia bezpieczeństwa w Europie, lecz wiązały się nieuchronnie z nowymi problemami i potencjalnym brakiem stabilności.

Co można było zrobić, aby wykorzystać okazję do wyprowadzenia sytuacji bezpieczeństwa w Europie na nową, bardziej korzystną drogę po konfrontacjach okresu zimnej wojny? Jakie kroki można było podjąć, aby przywrócić normalne stosunki pomiędzy wszystkimi państwami Europy, zarówno Wschodniej, jak i Zachodniej? Jak można było pomóc państwom Europy Środkowej i Wschodniej w utrwalaniu ich nowo uzyskanej niepodległości i w realizacji ich ambicji pełnego uczestnictwa jako państw demokratycznych w rozwiązywaniu kwestii dotyczących bezpieczeństwa międzynarodowego, zarówno w wymiarze regionalnym, jak i światowym?

Przywódcy państw członkowskich Sojuszu odpowiedzieli na te pytania na szczycie w Londynie w lipcu 1990 r., wyciągając „przyjazną dłoń” w poprzek dawnego podziału między Wschodem a Zachodem i proponując nowe stosunki współpracy wszystkim państwom Europy Środkowej i Wschodniej. Przygotowano w ten sposób podłoże do utworzenia, w grudniu 1991 r., Północnoatlantyckiej Rady Współpracy (NACC), forum dyskusji pomiędzy NATO a jego nowymi państwami partnerskimi na temat zagadnień leżących we wspólnym interesie. (Tempo przemian w Europie w tamtym czasie było tak szybkie, że pierwsze spotkanie NACC zbiegło się z ważnym wydarzeniem historycznym: podczas uzgadniania komunikatu końcowego, ambasador ZSRR ogłosił, że Związek Radziecki został rozwiązany w czasie, jaki upłynął od początku obrad i że od tego momentu będzie on reprezentować jedynie Federację Rosyjską.)

Ta ogromna zmiana w nastawieniach znalazła swoje odzwierciedlenie w nowej koncepcji strategicznej Sojuszu, ogłoszonej w listopadzie 1991 r. i przyjmującej szersze podejście do kwestii bezpieczeństwa. Możliwości realizacji celów Sojuszu poprzez środki

> Zakończenie zimnej wojny otworzyło nowe możliwości wzmocnienia bezpieczeństwa i rozwoju współpracy.

© ullstein bild-Schürer

„Partnerstwo to zostało nawiązane jako odzwierciedlenie wspólnego przekonania, że stabilność i bezpieczeństwo w obszarze euroatlantyckim mogą zostać osiągnięte jedynie poprzez współpracę i wspólne działania. Ochrona i promowanie podstawowych wolności i praw człowieka, utrzymywanie wolności, sprawiedliwości i pokoju poprzez demokrację są wspólnymi wartościami o fundamentalnym znaczeniu dla Partnerstwa.”

(Partnerstwo dla Pokoju: Dokument ramowy — szczyt Sojuszu w Brukseli, 10 stycznia 1994 r.)

polityczne były większe niż kiedykolwiek. Zaangażowanie w kwestie obronne pozostawało konieczne, lecz od tego momentu można było nadać większe znaczenie zagadnieniom ekonomicznym, społecznym i związanym z ochroną środowiska, jako środkom wspomagania stabilności i bezpieczeństwa w całym obszarze euroatlantyckim. Dialog i współpraca stały się podstawowymi elementami polityki koniecznej do zmierzenia się z różnorodnymi wyzwaniami, przed którymi stał Sojusz. Od momentu zakończenia zimnej wojny, zmniejszanie ryzyka konfliktów zamierzonych lub wynikających z nieporozumienia oraz lepsze rozwiązywanie kryzysów mających wpływ na bezpieczeństwo państw członkowskich Sojuszu stały się kluczowymi celami, wraz z pogłębianiem wzajemnego zrozumienia i zaufania pomiędzy wszystkimi państwami Europy oraz poszerzaniem możliwości rzeczywistego partnerstwa w rozwiązywaniu wspólnych problemów związanych z bezpieczeństwem.

W okresie, który nastąpił bezpośrednio po zakończeniu zimnej wojny, uwaga NACC skupiała się na problemach bezpieczeństwa związanych z jej skutkami, takich jak wycofywanie wojsk rosyjskich

z państw bałtyckich. Rozpoczęto także współpracę polityczną w zakresie wielu zagadnień związanych z bezpieczeństwem i obronnością. Działania NACC były pod wieloma względami przełomowe. Jednak NACC skupiała się przede wszystkim na wielostronnym dialogu politycznym, podczas gdy brakowało w jej ramach możliwości, aby każdy z partnerów rozwijał indywidualne stosunki współpracy z NATO.

Sytuacja ta uległa zmianie w 1994 r., wraz z uruchomieniem programu Partnerstwo dla Pokoju (PdP). Ten ważny program polegał na praktycznej dwustronnej współpracy między NATO a poszczególnymi państwami partnerskimi, co stanowiło poważny krok naprzód w dziedzinie współpracy. Następnie, w 1997 r., utworzono Radę Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC), która zastąpiła NACC i — korzystając z osiągnięć tej ostatniej — kontynuowała jej prace w kierunku rozwijania pogłębianego i bardziej funkcjonalnego partnerstwa.

Istota partnerstwa i współpracy na poziomie wielonarodowym polega na regularnych konsultacjach i zespołowych działaniach mających na celu budowanie przejrzystości i zaufania w obszarze euroatlantyckim. Na poziomie dwustronnym wymaga to rozwinięcia praktycznych stosunków roboczych między poszczególnymi państwami partnerskimi a NATO, dostosowanych do ich indywidualnych warunków i wymagań.

Proces tworzenia partnerstwa polega na budowaniu dialogu i zrozumienia pomiędzy wszystkimi zaangażowanymi państwami, a wiele z nich było w przeszłości przeciwnikami, jako członkowie przeciwstawnych sojuszków lub było zaangażowane w długotrwałe spory regionalne, terytorialne, polityczne, etniczne czy religijne. Wspólne działania miały na celu znalezienie wspólnych rozwiązań dla wspólnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem i doprowadziły do znaczących osiągnięć w pokonywaniu przeszłych uprzedzeń oraz w tworzeniu jasnej wizji wzajemnych korzyści płynących ze współpracy.

Od momentu rozpoczęcia procesu budowania Partnerstwa uczyniono znaczące postępy, niezależnie od kilku niepowodzeń i trudności, które były prawdopodobnie nieuniknione, zważywszy skomplikowane przemiany polityczne, ekonomiczne i społeczne, które miały miejsce w Europie Środkowej i Wschodniej oraz w byłym Związku Radzieckim. EAPC i program PdP stabilnie rozwijały swoją własną dynamikę, podczas gdy NATO i jego państwa partnerskie podejmowały kolejne kroki w kierunku poszerzania współpracy w zakresie bezpieczeństwa, budując na układach partnerskich, które powstały pomiędzy nimi. Z upływem lat NATO ulegało przemianom, aby móc mierzyć się z nowymi wyzwaniami ewoluującego środowiska bezpieczeństwa. Jednocześnie Partnerstwo rozwijało się. Aby utrzymać dynamikę i odpowiedni związek z Sojuszem, działania i mechanizmy Partnerstwa musiały zostać przystosowane do nowych priorytetów NATO (por. rozdział „Podstawowe mechanizmy”).

Jednocześnie Partnerstwo musiało zostać pogłębione i poszerzone, aby odpowiadać aspiracjom państw partnerskich i nadal zachować dla nich swoją atrakcyjność. Dwie rundy poszerzenia NATO zmieniły stosunki liczbowe między członkami Sojuszu a państwami partnerskimi (por. tabela). Od marca 2004 r. liczba państw członkowskich NATO jest

większa niż państw partnerskich, a pozostający partnerzy stanowią bardzo zróżnicowaną grupę. Są wśród nich państwa bałkańskie, które nie rozwiązały jeszcze w pełni problemów wynikających z przeszłości, państwa Kaukazu i Azji Środkowej — ważne strategicznie, lecz niedostatecznie rozwinięte — oraz państwa Europy Zachodniej nienależące do Sojuszu. Niektóre z nich są w trakcie procesu rozwijania struktur i zdolności obronnych, inne są w stanie wnieść znaczące siły do operacji prowadzonych przez NATO i zaoferować innym państwom partnerskim doradztwo, szkolenia i pomoc w wielu dziedzinach.

W dniu dzisiejszym 20 partnerów korzysta z forum EAPC w celu prowadzenia regularnych konsultacji z 26 członkami Sojuszu oraz w celu rozwijania współpracy w zakresie zagadnień obejmujących wiele różnych aspektów bezpieczeństwa i obronności. Ich siły zbrojne często uczestniczą we wspólnych ćwiczeniach i wspólnych działaniach, a ich żołnierze służą wspólnie w ramach operacji pokojowych NATO; sojusznicy i partnerzy pracują razem we wspólnej sprawie, zwalczając zagrożenia terrorystyczne. W momencie zakończenia zimnej wojny nikt nie mógł przewidzieć tak znaczącej ewolucji środowiska strategicznego w obszarze euroatlantyckim.

Pierwotnym celem polityki partnerskiej NATO było przełamanie barier i budowanie bezpieczeństwa poprzez dialog i współpracę. Dzisiaj cele są dużo bardziej ambitne, gdyż państwa partnerskie są zaangażowane wraz z NATO w działania ukierunkowane na typowe dla XXI wieku wyzwania, takie jak terrorizm, rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i państwa upadłe.

SOJUSZNICY I PARTNERZY

Z biegiem lat, ponad 30 państw przystąpiło do Partnerstwa — Albania, Armenia, Austria, Azerbejdżan, Białoruś, Bułgaria, Chorwacja, Republika Czeska, Estonia, Finlandia, Gruzja, Węgry, Irlandia, Kazachstan, Republika Kirgizji, Litwa, Łotwa, Mołdawia, Polska, Rumunia, Rosja, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Szwajcaria, była Jugosłowańska Republika Macedonii,* Tadżykistan, Turkmenistan, Ukraina i Uzbekistan.

Specjalne stosunki zostały nawiązane z Rosją i Ukrainą w 1997 roku, kiedy podpisano Akt Stanowiący o Wzajemnych Stosunkach, Współpracy i Bezpieczeństwie NATO-Rosja oraz Kartę o szczególnym partnerstwie pomiędzy Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego a Ukrainą. Stosunki z Rosją zostały wzmożone poprzez utworzenie w 2002 r. Rady NATO-Rosja, w ramach której członkowie Sojuszu i Rosja spotykają się na równej stopie. W listopadzie 2002 r. podjęto kroki w celu pogłębienia i poszerzenia stosunków między NATO a Ukrainą poprzez przyjęcie Planu Działań NATO-Ukraina, który wspiera wysiłki Ukrainy w zakresie reform prowadzących do pełnej integracji z euroatlantyckimi strukturami bezpieczeństwa.

Dziesięć państw partnerskich zostało członkami Sojuszu: Republika Czeska, Węgry i Polska przystąpiły do Sojuszu w 1999 r., a Bułgaria, Estonia, Litwa, Łotwa, Rumunia, Słowacja i Słowenia w 2004 r. Trzy państwa kandydujące — Albania, Chorwacja i była Jugosłowańska Republika Macedonii* prowadzą prace przygotowawcze do przyszłego członkostwa.

Bośnia i Hercegowina, Serbia i Czarnogóra także mają nadzieję przystąpić do Partnerstwa dla Pokoju i do Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego. NATO wspiera ich aspiracje, lecz stawia także wymagania, które muszą zostać najpierw spełnione. Jest to między innymi pełna współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Kryminalnym dla Byłej Jugosławii, a szczególnie zatrzymanie Radovana Karadzicia i Ratko Mladicia, najgroźniejszych podejrzanych o zbrodnie wojenne. W międzyczasie NATO wspiera reformę systemu obronnego w Bośni i Hercegowinie. Nawiązano także ograniczoną współpracę w zakresie bezpieczeństwa z Serbią i Czarnogorą, obejmującą udział oficerów sił zbrojnych i cywilów w kursach orientacyjnych NATO mających na celu zaznajomienie ich z Sojuszem oraz z zagadnieniami zarządzania w sytuacjach kryzysowych, operacji utrzymywania pokoju i współpracy cywilno-wojskowej.

Podstawowe mechanizmy

NATO prowadzi regularne konsultacje ze swoimi partnerami na forum Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC), która stanowi ogólne ramy polityczne dla stosunków z partnerami. Każdy z partnerów rozwinął także indywidualne stosunki z Sojuszem poprzez Partnerstwo dla Pokoju (PdP), program działań praktycznych wśród których partnerzy mogą wybrać własne priorytety współpracy. Te dwa podstawowe mechanizmy Partnerstwa stały się kluczowymi spoinami euroatlantyckiej architektury bezpieczeństwa.

Podjęto także kroki w kierunku dalszego pogłębienia współpracy pomiędzy państwami członkowskimi Sojuszu a partnerami podczas kolejnych szczytów w Madrycie (1997), Waszyngtonie (1999), Pradze (2002) i Stambule (2004). Inicjatywy te, oparte na wspólnych wartościach i zasadach będących podstawą współpracy, były wyrazem ciągłego zaangażowania w dążenie do najważniejszego celu Partnerstwa: wzmocnienia i rozprzestrzenienia pokoju oraz stabilności w obszarze euroatlantyckim i poza nim.

NAJWAŻNIEJSZE DATY W HISTORII PARTNERSTWA

- 1991** Pierwsze zebranie Północnoatlantyckiej Rady Współpracy
- 1994** Rozpoczęcie programu Partnerstwo dla Pokoju (PdP);
Utworzenie misji państw partnerskich przy NATO;
Utworzenie Komórki Koordynacyjnej Partnerstwa przy Kwaterze Głównej Sił Sojuszniczych NATO Europa (SHAPE)
- 1995** Utworzenie Międzynarodowego Centrum Koordynacyjnego przy SHAPE
- 1996** Udział państw partnerskich w siłach dowodzonych przez NATO, utworzonych w celu wdrażania bośniackiego porozumienia pokojowego
- 1997** Pierwsze spotkanie Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC) w Sintrze (Portugalia);
Na kolejnych szczytach NATO i EAPC w Madrycie (Hiszpania) wzmocniono rolę operacyjną PdP
- 1998** Utworzenie Euroatlantyckiego Centrum Koordynacji Reagowania w Sytuacjach Katastrof i Jednostki Reagowania w Sytuacjach Katastrof
- 1999** Trzech partnerów — Republika Czeska, Węgry i Polska — przystępuje do NATO;
Dialog i współpraca są włączone do Koncepcji Strategicznej Sojuszu jako część jego podstawowych zadań w zakresie bezpieczeństwa;
Ustalenia Szczytu Waszyngtońskiego dotyczące dalszego rozwijania PdP i jego roli operacyjnej;
Oddziały sił zbrojnych państw partnerskich biorą udział w Międzynarodowych Siłach Pokojowych w Kosowie dowodzonych przez NATO
- 2001** 12 września, EAPC zbiera się w celu potępienia ataków terrorystycznych na Stany Zjednoczone i zobowiązuje się do zwalczania plagi terroryzmu
- 2002** Szeroko zakrojona analiza prowadzi do wzmocnienia EAPC i PdP podczas Szczytu Praskiego;
Rozpoczęcie realizacji Planu Działań Partnerstwa przeciw Terroryzmowi
- 2003** Państwa partnerskie wysyłają oddziały do uczestnictwa w dowodzonych przez NATO Międzynarodowych Siłach Wspierania Bezpieczeństwa w Afganistanie
- 2004** Siedmiu partnerów — Bułgaria, Estonia, Litwa, Łotwa, Rumunia, Słowacja i Słowenia — przystępuje do NATO;
Podjęcie kolejnych kroków w celu wzmocnienia Partnerstwa na szczycie Sojuszu w Stambule;
Rozpoczęcie realizacji Planu Działań Partnerstwa na rzecz Tworzenia Instytucji Obronnych

Rada Partnerstwa Euroatlantyckiego

Rada Partnerstwa Euroatlantyckiego zrzesza członków NATO i partnerów — w chwili obecnej jest to 46 państw — w ramach wielostronnego forum regularnego dialogu i konsultacji w zakresie zagadnień politycznych i związanych z bezpieczeństwem. Stanowi ona także ramy polityczne dla indywidualnych stosunków dwustronnych powstałych między NATO a państwami uczestniczącymi w programie Partnerstwa dla Pokoju.

Decyzja o utworzeniu EAPC w 1997 r. odzwierciedlała pragnienie wykroczenia poza osiągnięcia Północnoatlantyckiej Rady Współpracy oraz stworzenia forum szerszego i bardziej funkcjonalnego partnerstwa w zakresie zagadnień związanych z bezpieczeństwem. To nowe forum zostało stworzone w sposób odpowiadający coraz bardziej wyrafinowanym stosunkom rozwijanym z partnerami w ramach programu PdP oraz w kontekście operacji pokojowej w Bośni i Hercegowinie, gdzie oddziały 14 państw partnerskich zostały rozmieszczone w 1996 r. i służyły wraz z ich odpowiednikami z państw członkowskich Sojuszu. Uzupełniło to podejmowane równoległe kroki w kierunku powiększenia roli programu Partnerstwo dla Pokoju poprzez wzmaganie zaangażowania państw partnerskich w podejmowanie decyzji i planowanie w zakresie wszystkich działań Partnerstwa. Utworzenie EAPC umożliwiło także otwarcie Partnerstwa, pierwotnie utworzonego w celu zaangażowania państw byłego Układu Warszawskiego i włączenie do programu państw Europy Zachodniej niebędących członkami Sojuszu.

Poza krótkoterminowymi konsultacjami w ramach EAPC dotyczącymi bieżących zagadnień politycznych i związanych z bezpieczeństwem mają także miejsce długoterminowe konsultacje i współpraca w wielu dziedzinach. Są to, między innymi, zarządzanie kryzysowe i operacje pokojowe; problemy regionalne; kontrola zbrojeń i zagadnienia związane z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia; międzynarodowy terrorizm; zagadnienia związane z obronnością, takie jak planowanie, tworzenie budżetu, polityka i strategia; planowanie cywilne w sytuacjach specjalnych i przygotowanie do reagowania w sytuacjach katastrof; współpraca w zakresie zbrojeń; bezpieczeństwo jądrowe;

> Sekretarz Generalny NATO przewodniczy zebraniom Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego.

koordynacja cywilnowojkowa w zarządzaniu ruchem lotniczym i współpraca naukowa.

EAPC dysponuje wieloma możliwościami w zależności od tematu dyskusji, co pozwala zarówno na organizację spotkań w gronie wszystkich sojuszników i partnerów, jak i w mniejszych, lecz otwartych grupach roboczych. Taka elastyczność jest kluczem do jej powodzenia.

Większość państw partnerskich utworzyła swoje misje dyplomatyczne przy siedzibie głównej NATO w Brukseli, co ułatwia regularną komunikację i pozwala na przeprowadzanie konsultacji w każdym momencie, kiedy jest to potrzebne. Posiedzenia EAPC odbywają się co miesiąc na szczeblu ambasadorów, corocznie na szczeblu ministrów spraw zagranicznych i obrony oraz szefów obrony, a także okazjonalnie w formie szczytów. Począwszy od 2005 r. nowe wysokie Forum ds. Bezpieczeństwa EAPC będzie się spotykać corocznie w celu omawiania ważnych problemów związanych z bezpieczeństwem i identyfikacji sposobów, w jakie NATO i państwa partnerskie mogą je najlepiej wspólnie rozwiązywać.

Partnerstwo dla Pokoju

Program Partnerstwo dla Pokoju opiera się na praktycznej współpracy i wierze w demokratyczne zasady, które są podstawą samego Sojuszu. Jego celem jest wzmaganie stabilności, zmniejszanie zagrożeń dla pokoju i budowanie silnych stosunków w zakresie bezpieczeństwa, zarówno między poszczególnymi państwami partnerskimi a NATO, jak i pomiędzy samymi państwami partnerskimi.

Istotą programu PdP jest partnerstwo budowane indywidualnie między każdym z państw partnerskich a NATO, przystosowane do indywidualnych potrzeb i wspólnie wdrażane na poziomie i w tempie wybranym przez każdy z uczestniczących rządów. Program wypracował wszechstronny zestaw narzędzi w celu wspierania celów i dążeń PdP oraz przekładania idei na działania. Opisane poniżej instrumenty i inicjatywy rozwinięte w ramach programu stanowią ramy do działań zarówno dwustronnych, jak wielostronnych i oferują partnerom skuteczne i przejrzyste programy wspierające ich zaangażowanie w stosunki z NATO.

Podstawą formalną programu Partnerstwo dla Pokoju jest Dokument Ramowy, który wyznacza specyficzne przedsięwzięcia dla każdego z państw partnerskich. Każdy z partnerów podejmuje konkretne dalekosiężne zobowiązania polityczne: ochrona społeczeństw demokratycznych; poszanowanie zasad prawa międzynarodowego; wypełnianie zobowiązań Karty Narodów Zjednoczonych, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Aktu Końcowego z Helsinek i międzynarodowych porozumień w sprawie kontroli zbrojeń i rozbrojenia; powstrzymanie się od gróźb czy użycia siły przeciwko innym państwom; poszanowanie istniejących granic oraz pokojowe rozwiązywanie sporów. Podjęto także specyficzne zobowiązania w kierunku osiągnięcia przejrzystości w narodowym planowaniu i budżetowaniu obronności w celu wprowadzenia demokratycznej kontroli sił zbrojnych i rozwijania zdolności do prowadzenia wspólnych z NATO operacji pokojowych i humanitarnych. Na czołowym miejscu wpisano w Dokumencie Ramowym zobowiązanie sojuszników do prowadzenia konsultacji z każdym partnerem będącym w sytuacji bezpośredniego zagrożenia integralności terytorialnej, niezależności politycznej lub bezpieczeństwa — na przykład Albania i była Jugosłowiańska Republika Macedonii* skorzystały z tego mechanizmu podczas kryzysu w Kosowie.

Państwa partnerskie wybierają poszczególne działania w zależności od ich ambicji i możliwości i przedstawiają je członkom Sojuszu w formie Dokumentu Reprezentacyjnego. Następnie ma miejsce wspólne opracowanie Indywidualnego Programu Partnerstwa uzgadnianego między NATO a każdym państwem partnerskim. Te dwuletnie programy formułowane są w oparciu o szeroki wybór działań zgodnie ze specyficznymi zainteresowaniami i potrzebami każdego państwa. Współpraca skupia się w szczególności na pracach związanych z obronnością, reformą systemów obronnych i zagospodarowaniem konsekwencji reformy systemu obronnego, lecz dotyczy właściwie wszystkich dziedzin działalności NATO, w tym polityki i planowania obronności, stosunków cywilno-wojskowych, kształcenia i szkoleń, obrony powietrznej, systemów łączności i informacji, zarządzania kryzysowego i planowania cywilnego w sytuacjach specjalnych.

> Chorwacja podpisała Dokument Ramowy programu Partnerstwo dla Pokoju w maju 2000 r.

Podczas szczytu Sojuszu w Waszyngtonie w kwietniu 1999 r. ogłoszono znaczące inicjatywy wzmagające operacyjne ukierunkowanie programu Partnerstwo dla Pokoju i zaangażowanie państw partnerskich w podejmowanie decyzji i planowanie w ramach PdP. Było to, między innymi, wprowadzenie Koncepcji Zdolności Operacyjnych i Ram Polityczno-Wojskowych. Rozpoczęto także Program Rozwoju Szkolenia i Edukacji w celu pomocy państwom partnerskim w zwiększaniu ich zdolności operacyjnych poprzez kształcenie i szkolenie ich żołnierzy.

Koncepcja Zdolności Operacyjnych została opracowana w celu poprawy zdolności sił zbrojnych sojuszników i partnerów do współdziałania w ramach dowodzonych przez NATO operacji PdP. Celem koncepcji jest umożliwienie większej elastyczności przy tworzeniu specjalnych formacji sił zbrojnych do zorganizowania i utrzymania przyszłych operacji PdP dowodzonych przez NATO. Mechanizm ten skupia się na siłach i zdolnościach potencjalnie dostępnych na potrzeby takich operacji. Wzmoczone stosunki robocze w czasie pokoju, rozwijające się stopniowo pomiędzy kwaterami głównymi i sztabami sojuszników i partnerów, jak i między formacjami zbrojnymi państw członkowskich i partnerskich, ułatwiają integrację tych sił z siłami dowodzonymi przez NATO. Na Szczycie w Stambule ustalono, że jednym z aspektów wdrażania Koncepcji Zdolności Operacyjnych będzie zharmonizowanie standardów interoperacyjności i związanych z nimi ocen z odpowiadającymi im mechanizmami NATO.

Ramy Polityczno-Wojskowe przedstawiają zasady, warunki i inne wskazówki dotyczące zaangażowania partnerów w konsultacje i decyzje polityczne, w planowanie operacyjne i w ustalenia związane z dowodzeniem. W Stambule podkreślono potrzebę wcześniejszego włączenia partnerów w proces decyzyjny. Postanowienia tego dokumentu roboczego są wdrażane podczas wszystkich dowodzonych przez NATO operacji realizowanych we współpracy z partnerami i są także stosowane jako ogólne wskazówki odnośnie do udziału partnerów w innych działaniach NATO, takich jak ćwiczenia i Fundusze Powiernicze PdP.

W celu pełniejszego włączenia państw partnerskich w codzienne prace Partnerstwa, Jednostki Sztabowe PdP obsadzone przez oficerów państw partnerskich zostały utworzone przy kilku dowództwach NATO.

Komórka Koordynacyjna Partnerstwa przy Dowództwie Operacyjnym NATO z siedzibą w Mons w Belgii pomaga w koordynacji szkoleń i ćwiczeń PdP. Ponadto, Międzynarodowe Centrum Koordynacyjne stanowi platformę odpraw i planowania dla wszystkich państw nienależących do NATO, które udostępniają swoje oddziały dla potrzeb operacji pokojowych dowodzonych przez NATO (*por. str. 23*).

Aby zapewnić lepszą współpracę sił państw partnerskich z żołnierzami NATO w ramach operacji pokojowych, Proces Planowania i Oceny PdP (PARP) dostarcza wskazówek w zakresie interoperacyjności oraz wymogów dotyczących zdolności. Proces ten przyczynił się w znaczący sposób do ścisłej współpracy państw partnerskich w dowodzonych przez NATO operacjach pokojowych na Bałkanach i w Afganistanie. Mechanizm PARP jest oparty na systemie planowania sił NATO i jest proponowany państwom partnerskim na zasadzie opcjonalnej. Cele planowania, czy Cele Partnerstwa, są negocjowane z każdym z uczestniczących państw, a szczegółowe oceny pozwalają na oszacowanie postępów. Z biegiem lat wymagania PARP stały się bardziej skomplikowane, wymagające i łączące się z usprawnianiem zdolności wprowadzonym przez samych sojuszników. PARP jest także stosowany przez partnerów w celu rozwijania skutecznych, ekonomicznych i łatwych do utrzymania sił zbrojnych oraz w celu promowania szerszych działań związanych z reformami systemu obronnego. Mechanizm ten odegrał na przykład bardzo ważną rolę w szeroko zakrojonej reformie systemu obronnego na Ukrainie (*por. str. 25*).

Wiele z inicjatyw Partnerstwa pomaga partnerom w opanowaniu konsekwencji reform systemów obronnych. Najważniejszą z nich jest polityka Funduszu Powierniczego PdP (*por. ramka na str. 28*), który zapewnia praktyczne wsparcie przy bezpiecznym niszczeniu min przeciwpiechotnych i zbędnej broni, jak i przy przeszkalaniu personelu wojskowego i konwersji baz wojskowych.

> Szwajcarski helikopter KFOR nad Prisztiną w Kosowie; priorytetem Partnerstwa jest promowanie współpracy w ramach dowodzonych przez NATO operacji pokojowych.

Pogłębianie współpracy

Na szczycie Sojuszu w Pradze w listopadzie 2002 r. podjęto dalsze kroki w celu pogłębienia współpracy między NATO a państwami partnerskimi. Wyczerpująca ocena prac EAPC i Partnerstwa dla Pokoju zakończyła się zaleceniem wzmocnienia dialogu politycznego z państwami partnerskimi i dalszego poszerzania ich zaangażowania w planowanie, prowadzenie i nadzór działań, w których biorą udział.

Nowy mechanizm współpracy, Plan Działań Partnerstwa, został wprowadzony w Pradze. Najpierw opracowano Plan Działań Partnerstwa przeciw Terroryzmowi (*por. str. 15*). Kolejną nową inicjatywą był Indywidualny Plan Działań na rzecz Partnerstwa (IPAP), który zamiast opierać się na wyborze działań, pozwala członkom Sojuszu na dostosowanie ich wsparcia do potrzeb zainteresowanych państw partnerskich, które wystąpiły o bardziej zorganizowane wsparcie dla reform wewnętrznych, szczególnie w zakresie obronności i bezpieczeństwa, zgodnie z ich specyficznymi potrzebami i sytuacjami (*por. ramka*).

W oparciu o postępy uczynione w Pradze, dalsze kroki zostały podjęte na szczycie Sojuszu w Stambule w czerwcu 2004 r. w celu wzmocnienia Partnerstwa Euroatlantyckiego i dalszego dostosowania go do mierzenia się z kluczowymi zagadnieniami oraz do odpowiadania potrzebom i możliwościom poszczególnych partnerów. Plan Działania Partnerstwa na rzecz Tworzenia Instytucji Obronnych został wprowadzony, aby zachęcić i wesprzeć partnerów w budowaniu skutecznych i demokratycznie odpowiedzialnych instytucji obronnych (*por. str. 24*).

Możliwości zwiększania udziału w operacjach dowodzonych przez NATO oferowane partnerom będą poszerzane przez wcześniejsze włączanie w proces decyzyjny państw wysyłających oddziały i zapewnianie szerszych możliwości konsultacji politycznych. Ponadto, Koncepcja Zdolności Operacyjnych zostanie rozszerzona i partnerzy będą mieli możliwość wysyłania swoich reprezentantów do Sojuszniczego Dowództwa ds. Transformacji, które jest odpowiedzialne za promocję i nadzór ciągłej transformacji sił i zdolności Sojuszu. Pomoże to w promowaniu szerszej interoperacyjności wojskowej między siłami NATO a siłami państw partnerskich oraz w transformacji systemów obronnych, dotrzymując

jednocześnie kroku ewolucji ról i zdolności operacyjnych NATO.

Podjęto także decyzję o położeniu szczególnego nacisku na stosunki z państwami partnerskimi w dwóch ważnych strategicznie regionach — na Kaukazie (Armenia, Azerbejdżan i Gruzja) i w Azji Środkowej (Kazachstan, Republika Kirgizji, Tadżykistan, Turkmenistan i Uzbekistan). NATO wyznaczyło specjalnego przedstawiciela do spraw tych dwóch regionów oraz dwóch oficerów łącznikowych. Ich rola polega na wspieraniu i służeniu radą

przy wdrażaniu odpowiednich aspektów Indywidualnych Planów Działania na rzecz Partnerstwa, tam gdzie to stosowne, a także Planów Działania Partnerstwa na rzecz Tworzenia Instytucji Obronnych i przeciw Terroryzmowi oraz współpracy ukierunkowanej na Proces Planowania i Oceny (PARP).

Dalsze informacje:

www.nato.int/issues/eapc/index.html

www.nato.int/issues/pfp/index.html

INDYWIDUALNE PLANY DZIAŁANIA NA RZECZ PARTNERSTWA

Indywidualne Plany Działania na rzecz Partnerstwa (IPAP), wprowadzone na Szczycie w Pradze w listopadzie 2002 r., są otwarte dla państw, które dysponują wolą i możliwościami politycznymi pogłębiania ich stosunków z NATO. Te dwuletnie plany mają na celu połączenie wszystkich zróżnicowanych mechanizmów interakcji między partnerami a Sojuszem, przy szczególnym nacisku na działania wspierające przeprowadzanie ich reform wewnętrznych.

Każdy IPAP określa ściśle cele i priorytety współpracy dla danego partnera i gwarantuje, że stosowane mechanizmy odpowiadają bezpośrednio tym priorytetom. NATO zapewnia ukierunkowane i dostosowane do sytuacji danego kraju rady dotyczące celów reformy. Częścią procesu realizacji IPAP może być intensywny dialog polityczny dotyczący odpowiednich zagadnień.

IPAP ułatwiają także koordynację dwustronnego wsparcia zapewnianego przez poszczególnych sojuszników i partnerów, jak i koordynację współpracy z innymi odpowiednimi instytucjami międzynarodowymi.

Tematyka IPAP obejmuje ogólne kategorie takie jak: zagadnienia polityczne i związane z bezpieczeństwem; obronność, bezpieczeństwo i zagadnienia wojskowe; informowanie opinii publicznej; badania naukowe i ochrona środowiska; planowanie cywilne; zagadnienia związane z administracją, ochroną i zasobami.

W listopadzie 2004 r., Gruzja jako pierwsza rozpoczęła realizację IPAP z NATO. IPAP dla Azerbejdżanu i Uzbekistanu są obecnie w trakcie opracowywania. Armenia także wyraziła zainteresowanie opracowaniem takiego planu.

> Partnerstwo Euroatlantyckie zostało wzmocnione podczas szczytu Sojuszu w Stambule w czerwcu 2004 r.

Dialog i współpraca w kwestiach dotyczących bezpieczeństwa

Wraz z przemianami w środowisku bezpieczeństwa, Partnerstwo Euroatlantyckie także ewoluuje tak, aby móc mierzyć się z różnymi zagadnieniami dotyczącymi bezpieczeństwa, które mają priorytetowe znaczenie dla sojuszników i partnerów. Regularnie wymieniane są opinie w odniesieniu do rozwoju sytuacji bezpieczeństwa na Bałkanach i w Afganistanie, gdzie wspólnie służą siły pokojowe sojuszników i partnerów. Podejmuje się inicjatywy w celu promowania i koordynowania praktycznej współpracy i wymiany wiedzy eksperckiej w kluczowych dziedzinach, takich jak zwalczanie terroryzmu i problemy związane z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia oraz broni strzeleckiej i lekkiej.

Wiele z wyzwań związanych z bezpieczeństwem jest najlepiej rozwiązywanych w ścisłej współpracy z państwami sąsiadującymi. EAPC i program PdP zapewniają także mechanizmy promocji i wsparcia współpracy w zakresie kluczowych problemów między państwami partnerskimi na poziomie regionalnym i ponadregionalnym, w szczególności w Europie Południowo-Wschodniej, na Kaukazie i w Azji Środkowej.

Zwalczanie terroryzmu

Zwalczanie terroryzmu stało się jednym z najważniejszych priorytetów NATO. Ataki z 11 września 2001 r. w Stanach Zjednoczonych spowodowały pierwsze w historii powołanie się NATO na Artykuł 5 (klauzula wspólnej obrony traktatu założycielskiego Sojuszu). Na spotkaniu zwołanym doraźnie następnego dnia, ambasadory NATO i państw partnerskich bezwarunkowo potępiли ataki i zobowiązali się do podjęcia wszelkich wysiłków w celu zwalczania plagi terroryzmu.

„Jesteśmy wstrząśnięci tymi barbarzyńskimi aktami i potępiamy je bezwarunkowo. Był to atak przeciwko naszemu wspólnym wartościom. Nie pozwolimy, aby te wartości zostały narażone na szwank przez tych, którzy weszli na drogę przemocy. Zobowiązujemy się do podjęcia wszelkich wysiłków w celu zwalczania plagi terroryzmu. Jesteśmy zjednoczeni w przekonaniu, że ideały partnerstwa i współpracy przeważą.”

(Oświadczenie EAPC, 12 września 2001 r.)

Solidarność wyrażona tego dnia przez członków EAPC — pochodzących zarówno z Ameryki Północnej i Europy, jak i z Azji Środkowej — oraz zdecydowana współpraca w ramach kampanii przeciwko terroryzmowi rozpoczętej tego dnia dowodzą, że ziarno zasiane przez inicjatywy partnerskie NATO zaowocowało prawdziwą euroatlantycką kulturą bezpieczeństwa.

Wspólna gotowość połączenia sił przeciwko zagrożeniu terrorystycznemu została wyrażona w sposób konkretny poprzez rozpoczęcie Planu Działań Partnerstwa przeciw Terroryzmowi podczas szczytu w Pradze. Prowadzi on do szerszej wymiany informacji wywiadowczych i szerszej współpracy w takich dziedzinach, jak szeroko pojęte zagadnienia bezpieczeństwa, szkolenia i ćwiczenia związane ze zwalczaniem terroryzmu oraz rozwijanie zdolności w zakresie obrony przed atakami terrorystycznymi lub łagodzenia konsekwencji takich ataków (*por. str. 32*). Wspiera on także prace w zakresie zapewniania fizycznego bezpieczeństwa i bezpiecznego niszczenia nadmiaru amunicji oraz broni strzeleckiej i lekkiej, takiej jak rakiety ręczne i granatniki.

Problem proliferacji

Broń masowego rażenia

Zapobieganie rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia (BMR) jest jednym z kluczowych wyzwań dla bezpieczeństwa w XXI wieku. Dialog NATO z partnerami odgrywa ważną rolę w osiąganiu celów Sojuszu w tym zakresie. Pewność i zaufanie są koniecznymi warunkami powodzenia wysiłków związanych z zapobieganiem rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia, a można je osiągnąć jedynie poprzez otwartość i przejrzystość.

Poprzez konsultacje z Partnerami, Sojusz stara się pogłębiać ogólne zrozumienie i wymianę informacji w zakresie zagadnień związanych z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia. Konsultacje te dotyczą zarówno wysiłków politycznych, jak i związanych z obronnością i są prowadzone na poziomie ministrów spraw zagranicznych i obrony. Przyczyniają się one znacząco do budowania zaufania. Ponadto, kilka z państw partnerskich posiada wiele doświadczeń i wiedzy w zakresie przygotowania na wypadek użycia BMR, dzięki czemu mogą one znacząco wesprzeć i wzmocnić wspólne wysiłki w tym zakresie.

Zorganizowano wiele seminariów i warsztatów odnoszących się do szczegółowych zagadnień. Odbyto głębokie dyskusje na temat „Wąglik — doświadczenia” („Anthrax — lessons learned”), które pozwoliły na określenie niektórych z kluczowych punktów planowania na wypadek ataku, wypływających z doświadczeń jesieni 2001 r. w Stanach Zjednoczonych i gdzieś indziej. Innym tematem były problemy związane z zagrożeniem dla środowiska wynikającym z wypadków przemysłowych i inne wyzwania natury medyczno-operacyjnej.

> Rozprzestrzenianie broni masowego rażenia jest poważnym wyzwaniem dla bezpieczeństwa w XXI wieku.

Warsztaty EAPC dotyczące potencjalnego zagrożenia związanego z bronią biologiczną i chemiczną pozwoliły partnerom na wymianę informacji oraz na wypracowanie najlepszych procedur. Omówiono badania naukowe i rozwój nowych zdolności i wyposażenia ochronnego przed BMR, co ułatwiło zrozumienie najlepszych sposobów poprawy ogólnego przygotowania.

Eksperti ds. rozbrojenia z NATO i państw partnerskich mieli możliwość dyskusji nad aspektami polityki i wymiany informacji w odniesieniu do rozprzestrzeniania BMR. Konsultacje skupiły się na niektórych z jej głównych trendów i objęły prezentacje państw niebędących członkami EAPC (takich jak Chiny, Japonia, Izrael i Korea Południowa) na temat perspektyw regionalnych. Partnerzy wymienili informacje w zakresie praktyk kontroli eksportu i wdrażania nowych inicjatyw zapobiegania rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia, takich jak rezolucja Rady Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych nr 1540.

Członkowie Sojuszu przedstawili także partnerom działania NATO w zakresie obrony chemicznej, biologicznej, radiologicznej i nuklearnej (CBRN), a szczególnie utworzenie i wprowadzenie do działania Batalionu Obrony CBRN NATO.

Działania przeciwko minom i broni lekkiej

Zagrożenia związane z rozprzestrzenianiem taniej i łatwej do zastosowania broni budzą coraz większe zaniepokojenie na poziomie międzynarodowym. Broń lekka jest łatwa do nabycia i prosta w użytkowaniu, przez co przyczynia się do zaostrzania i przedłużania konfliktów zbrojnych. Cywile są zbyt często celem i ofiarami wzmożonej przemocy. Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych i innych źródeł, na cztery miliony przypadków śmierci spowodowanych wojną w latach dziewięćdziesiątych, 90 procent dotyczyło cywilów, z czego 80 procent stanowiły kobiety i dzieci. Ocenia się, że na świecie istnieje ponad pół miliarda sztuk broni lekkiej i strzeleckiej — średnio po 1 na co 12. mieszkańca Ziemi. Powodują one śmierć ponad tysiąca osób dziennie. W odniesieniu do min przeciwpiechotnych, szacunki mówią o 100 milionach min zakopanych w ziemi na całym świecie. Mina lądowa wybucha średnio co 22 minuty, zabijając lub okaleczając około 26 tys. osób rocznie.

Uruchomiono wielostronne inicjatywy na poziomie globalnym, regionalnym i lokalnym, mające na celu próbę rozwiązania problemu rozprzestrzeniania broni lekkiej i odpowiedzenia na potrzebę humanitarnej akcji usuwania min. NATO i państwa partnerskie starają się uzupełnić te działania przez zastosowanie politycznej i wojskowej wiedzy eksperckiej Partnerstwa w odniesieniu do tych wyzwań w obszarze euroatlantyckim.

> Społeczność międzynarodowa z niepokojem patrzy na rozpowszechnianie broni strzeleckiej i lekkiej.

EAPC powołała Doraźną Grupę Doradczą ds. Broni Strzeleckiej i Lekkiej oraz Usuwania Min, jako forum wymiany informacji o najlepszych sposobach kontroli przepływu tego typu broni, na przykład poprzez krajową kontrolę eksportu i mechanizmy wykonawcze. Program PdP także stara się promować szkolenia w zakresie zarządzania istniejącymi zapasami broni, jej bezpiecznego składowania, usuwania i niszczenia nadmiaru zapasów, jak i zbierania i niszczenia broni w ramach operacji pokojowych. Ponadto poszczególnym krajom jest oferowane na ich prośbę specjalnie przygotowane wsparcie w tym zakresie.

Problem min lądowych jest obiektem prac tej samej grupy roboczej, a także programu PdP. Organizowane seminaria i warsztaty skupiały się na specyficznych jego aspektach. Ponadto, chociaż służby Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. akcji rozminowania są przede wszystkim odpowiedzialne za humanitarne akcje rozminowywania, oddziały NATO i jego partnerów biorące udział w operacjach pokojowych na Bałkanach i w Afganistanie regularnie wspierają organizacje cywilne w humanitarnych pracach rozminowywania. Na Bałkanach oczyszczono z min 26 milionów metrów kwadratowych terenu, a w Afganistanie siły ISAF pomagają w usuwaniu min lądowych na lotnisku międzynarodowym w Kabulu i w innych miejscach w obszarze ich działań.

Mechanizm Funduszu Powierniczego PdP (por. str. 28) został utworzony w 2000 roku, aby udostępnić fundusze pochodzące od państw — ofiarodawców w celu wspierania niszczenia min przeciwpiechotnych. Do grudnia 2004 r. zniszczono ponad dwa miliony min przeciwpiechotnych, a kolejne projekty w tym zakresie są już przewidziane. Zakres polityki Funduszu Powierniczego został w międzyczasie poszerzony i obejmuje obecnie niszczenie nadmiaru amunicji oraz broni strzeleckiej i lekkiej.

> Oddziały pokojowe NATO i państw partnerskich regularnie wspierają humanitarne akcje usuwania min.

© SHAPE

 PAŃSTWA NATO

Belgia (1)	Litwa (14)
Bułgaria (2)	Luksemburg (15)
Kanada (3)	Holandia (16)
Republika Czeska (4)	Norwegia (17)
Dania (5)	Polska (18)
Estonia (6)	Portugalia (19)
Francja (7)	Rumunia (20)
Niemcy (8)	Słowacja (21)
Grecja (9)	Słowenia (22)
Węgry (10)	Hiszpania (23)
Islandia (11)	Turcja (24)
Włochy (12)	Wielka Brytania (25)
Łotwa (13)	Stany Zjednoczone (26)

 PAŃSTWA PARTNERSKIE

Albania (27)	Republika Kirgizji (37)
Armenia (28)	Mołdawia (38)
Austria (29)	Rosja (39)
Azerbejdżan (30)	Szwecja (40)
Białoruś (31)	Szwajcaria (41)
Chorwacja (32)	Tadżykistan (42)
Finlandia (33)	była Jugosłowiańska Republika Macedonii* (43)
Gruzja (34)	Turkmenistan (44)
Irlandia (35)	Ukraina (45)
Kazachstan (36)	Uzbekistan (46)

* Turcja uznaje Republikę Macedonii pod jej konstytucyjną nazwą.

Operacje pokojowe

> Państwa partnerskie wnoszą kluczowy wkład do Międzynarodowych Sił Wspierania Bezpieczeństwa (ISAF) w Afganistanie.

Państwa partnerskie odegrały doniosłą rolę w dowodzonych przez NATO operacjach pokojowych na Bałkanach i wnoszą obecnie znaczący wkład w misję NATO w Afganistanie. Udział państw partnerskich w tych operacjach wzmacnia bezpieczeństwo w obszarze euroatlantyckim i poza nim. Pozwala on siłom zbrojnym partnerów na zdobycie praktycznego doświadczenia współpracy z siłami sojuszniczymi w przywracaniu równowagi na terenach objętych kryzysem. Pomaga on także odciążyć członków Sojuszu w sytuacji mnożenia się misji NATO. Ponadto, zaangażowanie partnerów w operacje dowodzone przez NATO podkreśla szerokie porozumienie międzynarodowe w zakresie pomocy w opanowywaniu kryzysów i zapobieganiu rozprzestrzenianiu się niestabilności.

Żołnierze z wielu państw partnerskich przyzwyczaili się do współpracy ze swoimi kolegami z NATO, ucząc się sposobów działania Sojuszu w skomplikowanych i trudnych okolicznościach. Był to niewątpliwie najważniejszy czynnik służący poprawie stosunków oraz budowaniu zaufania i zrozumienia pomiędzy siłami zbrojnymi, które do zakończenia zimnej wojny stanowiły wrogie sobie sojusze w ciągłej konfrontacji wzdłuż linii podziału kontynentu. Obecnie członkowie NATO i państwa partnerskie współpracują w terenie, stawiając czoła wyzwaniom XXI wieku.

Misja w Afganistanie

NATO dowodzi Międzynarodowymi Siłami Wspierania Bezpieczeństwa (ISAF) w Afganistanie od sierpnia 2003 r. Misją tych sił, działających na podstawie mandatu ONZ, jest pomoc władzom Afganistanu we wprowadzaniu pokoju i równowagi w ich kraju, który podnosi się po dwóch dziesięcioleciach wojny domowej oraz zapobieganie jego ponownemu wykorzystaniu jako bazy dla organizacji terrorystycznych.

Pierwotny mandat ograniczał działalność ISAF do Kabulu i terenów przyległych, lecz został on w międzyczasie poszerzony i — w ramach nowego mandatu ONZ — operacje są prowadzone także poza stolicą. Obecność ISAF jest stopniowo rozszerzona na północ kraju, przez tworzenie Regionalnych Zespołów Odbudowy (PRT) — zespołów personelu cywilnego i wojskowego pracującego na prowincji na rzecz rozszerzenia władzy rządu centralnego oraz ułatwienia rozwoju i odbudowy. Jesienią 2004 r. rozpoczęto przygotowania do rozszerzenia operacji na regiony na zachód od Kabulu. Ponadto, dodatkowe oddziały zostały rozmieszczone na osiem tygodni, w celu wspierania procesu wyborczego w okresie kampanii wyborczej i wyborów prezydenckich, które odbyły się w październiku 2004 r.

We wrześniu 2004 r. w pracach ISAF brało udział dziesięć państw partnerskich, z których niektóre wysłały takie wartościowe i wyspecjalizowane siły jak żandarmeria i oddziały saperskie. Ponadto, państwa partnerskie Azji Środkowej okazały się bardzo pomocne poprzez zapewnianie wsparcia logistycznego dla sił ISAF, ze względu na to, że wyposażenie musi być transportowane przez wiele państw partnerskich zanim dotrze do Afganistanu. Stosunki nawiązane w ramach programu Partnerstwo dla Pokoju stały się podstawą dla państw członkowskich Sojuszu do negocjowania dwustronnych porozumień dotyczących tranzytu wyposażenia przez terytoria tych państw oraz umieszczania sił i rezerw na ich terytorium. Na przykład, Niemcy i Uzbekistan zawarły formalne porozumienie o wykorzystaniu lotniska wojskowego w Termezie, niedaleko granicy z Afganistanem, w celu pomocy w zapewnieniu mostu powietrznego do Kabulu i północnych części Afganistanu; porozumienie między Holandią a Republiką Kirgizji umożliwia holenderskim myśliwcom F-16 korzystanie z lotniska w Biszkeku; Francja zaś podpisała podobne porozumienie z Tadżykistanem, pozwalające jej na utworzenie ośrodka logistycznego w Duszanbe. Zważywszy na zróżnicowany skład etniczny populacji Afganistanu, kilku partnerów z Azji Środkowej miało także wpływ na ważne lokalnie osobistości, co może być wykorzystywane do wsparcia celów ISAF.

Rodzaj wsparcia dostarczany ISAF przez partnerów w ramach operacji realizowanej daleko od tradycyjnych perymetrów NATO, jest jednym z powodów, dla których Partnerstwo jest tak ważne dla Sojuszu.

Operacje na Bałkanach

Od samego początku pierwszej w historii misji pokojowej NATO w Bośni i Hercegowinie, państwa partnerskie stanowiły integralną część dowodzonych przez NATO operacji pokojowych na Bałkanach. Z upływem lat, aż 10 procent oddziałów uczestniczących w dowodzonej przez NATO operacji pokojowej w Bośni i Hercegowinie i 18 procent oddziałów pokojowych tworzących Międzynarodowe Siły Pokojowe w Kosowie (KFOR) było wysłanych przez państwa partnerskie i inne państwa spoza NATO.

Bośnia i Hercegowina

Oddziały 14 państw partnerskich weszły w skład Sił Implementacyjnych (IFOR) wysłanych do Bośni i Hercegowiny po podpisaniu porozumienia pokojowego z Dayton w dniu 14 grudnia 1995 r. Misja IFOR, realizowana zgodnie z mandatem Organizacji Narodów Zjednoczonych do wdrażania wojskowych aspektów porozumienia pokojowego, miała na celu zapewnienie zakończenia działań wojennych; rozdzielenie sił zbrojnych nowych jednostek terytorialnych powstałych z rozdartego wojną kraju (Federacji Bośni i Hercegowiny i Republiki Serbskiej); oraz przekazywanie obszarów pomiędzy obiema jednostkami terytorialnymi.

Siły IFOR zostały zastąpione przez mniejsze Siły Stabilizacyjne (SFOR) w grudniu 1996 r. Poza hamowaniem wznawiania działań wojennych i promowaniem odpowiedniego klimatu dla postępów procesu pokojowego, misja SFOR objęła wsparcie dla instytucji cywilnych zaangażowanych w wysiłki

> Szwedzki żołnierz służący w siłach SFOR i jego pies sprawdzają teren w poszukiwaniu min.

społeczności międzynarodowej zmierzające do tworzenia trwałego pokoju w tym kraju. Oddziały pokojowe pomagały uchodźcom i wysiedleńcom w powrocie do domów i miały udział w reformie bośniackich sił zbrojnych. W miarę poprawy sytuacji w zakresie bezpieczeństwa, liczebność oddziałów pokojowych w tym kraju była stopniowo redukowana z 60 tys. żołnierzy początkowo uczestniczących w misji, do około 7 tys. w 2004 r.

Dowodzona przez NATO operacja w Bośni i Hercegowinie została zakończona w grudniu 2004 r., kiedy obowiązki związane z utrzymaniem bezpieczeństwa zostały przekazane kontynuatorskiej misji Unii Europejskiej. Powodzenie misji SFOR dowodzi trafności przyjmowania szerokiej i długoterminowej perspektywy w odniesieniu do operacji utrzymywania pokoju i odbudowy. Jest ono także wynikiem cierpliwości i wytrwałości członków Sojuszu i państw partnerskich w całym regionie Bałkanów w minionym dziesięcioleciu, nadal okazywanych w stosunku do Kosowa.

Zakończenie misji SFOR nie oznacza końca zaangażowania NATO w Bośni i Hercegowinie. NATO utrzymało w tym kraju swój ośrodek dowodzenia, który koncentruje się na pomaganiu władzom bośniackim w przeprowadzaniu reformy systemu obronnego i w przygotowywaniu kraju do udziału w programie Partnerstwo dla Pokoju. Działa ono także w zakresie zwalczania terroryzmu, aresztowania podejrzanych o zbrodnie wojenne i zbierania informacji wywiadowczych.

Kosowo

Po 78-dniowej kampanii powietrznej Sojuszu skierowanej przeciwko celom na terenie Federalnej Republiki Jugosławii, dowodzone przez NATO siły pokojowe działające w serbskiej prowincji Kosowo zmusiły reżim Miloszevicia do zaakceptowania żądań społeczności międzynarodowej dotyczących wycofania sił serbskich z Kosowa, zaprzestania — wówczas gwałtownych — represji wobec osób narodowości albańskiej i pozwolenia uchodźcom na powrót do domów.

Zawarcie Wojskowego Porozumienia Technicznego między NATO a dowódcami jugosłowiańskimi pozwoliło Międzynarodowym Siłom Pokojowym w Kosowie (KFOR) na wkroczenie do prowincji

w czerwcu 1999 r. w ramach mandatu ONZ. Ich misja polega na zapobieganiu wznowianiu działań wojennych, wprowadzaniu sytuacji bezpieczeństwa oraz wspieraniu międzynarodowych wysiłków humanitarnych i prac Misji Tymczasowej Administracji ONZ w Kosowie (UNMIK).

Siły KFOR pierwotnie wysłane do Kosowa liczyły około 43 tys. żołnierzy. Stopniowe redukcje oddziałów zmniejszyły tę liczbę o ponad połowę. W październiku 2004 roku siły liczące 18 tys. żołnierzy składały się z oddziałów pochodzących z większości państw członkowskich NATO, dziewięciu państw partnerskich i dwóch innych państw nienależących do NATO — Argentyny i Maroka.

Działając w ścisłej współpracy z UNMIK, KFOR pomaga budować bezpieczne warunki w Kosowie, gdzie rozwój demokracji może być wspierany przez pomoc międzynarodową. Trwa odbudowa infrastruktury cywilnej w prowincji oraz w pewnym stopniu przywrócono już bezpieczeństwo i normalność życia. Niemniej, jak na to wskazuje wybuch przemocy na tle etnicznym w marcu 2004 r., jest jeszcze wiele wyzwań i nadal jest potrzebna silna obecność wojskowa w Kosowie.

Współpraca

Jednym z głównych celów Partnerstwa dla Pokoju jest rozwój sił zbrojnych państw partnerskich, aby mogły one współpracować z siłami NATO w działaniach pokojowych (*por. również str. 10-11*). Dwustronne programy i ćwiczenia wojskowe pomagają państwom partnerskim w tworzeniu sił zbrojnych zdolnych do udziału w operacjach pokojowych wraz z siłami NATO. Kluczowe znaczenie mają nauka wspólnego języka — angielskiego — i rozwijanie interoperacyjności. Siły zbrojne partnerów są coraz lepiej przystosowane do norm operacyjnych Sojuszu, co pomaga w zapewnianiu skuteczności w terenie, a także przyjmują one procedury i systemy zgodne ze stosowanymi przez NATO. Koncepcja Zdolności Operacyjnych odgrywa w tym zakresie znaczącą rolę. Komórka Koordynacyjna Partnerstwa, utworzona przy SHAPE w 1994 r., wspiera dowództwo strategiczne NATO w koordynacji szkoleń i ćwiczeń w ramach PdP.

Udział partnerów i innych państw spoza NATO w dowodzonych przez NATO operacjach pokojowych jest oparty na Ramach Polityczno-Wojskowych. Jest on wspierany przez Międzynarodowe Centrum Koordynacji utworzone przy SHAPE w październiku 1995 r., jako platforma odpraw i planowania dla wszystkich państw nienależących do NATO, które wysyłają swoje oddziały. Indywidualny udział poszczególnych państw podlega porozumieniu finansowo-technicznemu, które jest opracowywane pomiędzy każdym z państw wysyłających oddziały a NATO, po oszacowaniu jego proponowanego wkładu w tego typu operacje. Każde z państw partnerskich jest odpowiedzialne za rozmieszczenie swoich oddziałów i za zapewnianie wsparcia koniecznego dla ich skutecznego działania. W niektórych przypadkach udostępnia się także wsparcie na podstawie dwustronnego porozumienia z jednym z państw NATO.

Większość państw nienależących do NATO, które wysyłają oddziały w ramach dowodzonych przez NATO operacji pokojowych bierze udział w programie PdP i pochodzi z Europy, niemniej w operacjach tych biorą udział także państwa z innych kontynentów,

z których kilka nie ma żadnych formalnych stosunków z Sojuszem. Z Ameryki Południowej, Argentyna wysłała oddziały pokojowe do SFOR i KFOR, a Chile do SFOR. Spośród państw biorących udział w Dialogu Śródziemnomorskim NATO, Jordania i Maroko wysłały oddziały pokojowe do SFOR i KFOR, a oddziały pokojowe z Egiptu służyły w dowodzonych przez NATO siłach w Bośni i Hercegowinie. Inne państwo arabskie, Zjednoczone Emiraty Arabskie, wysłało także duży kontyngent do KFOR. Z Azji Południowo-Wschodniej, Malezja wysłała oddziały do IFOR i SFOR. Wreszcie, w ramach programów wymiany z Wielką Brytanią, żołnierze z Australii i Nowej Zelandii zostali odkomenderowani przez swoje państwa do służby w oddziałach pokojowych na Bałkanach. Niewielki oddział z Nowej Zelandii służy także w ramach ISAF.

Rosyjskie oddziały pokojowe

Przez ponad siedem lat, do momentu ich wycofania ze SFOR i KFOR w lecie 2003 r., Rosja wysłała najliczniejsze oddziały ze wszystkich państw nienależących do NATO do udziału w siłach pokojowych na Bałkanach, gdzie żołnierze rosyjscy pracowali wraz ze swoimi kolegami z Sojuszu i innych państw partnerskich, wspierając wysiłki wspólnoty międzynarodowej w budowaniu trwałego bezpieczeństwa i równowagi w tym regionie.

Rosyjskie oddziały pokojowe zostały wprowadzone do Bośni i Hercegowiny w styczniu 1996 r. i włączone do wielonarodowej brygady w sektorze północnym, która prowadziła codzienne patrole i kontrole bezpieczeństwa oraz pomagała w odbudowie i działaniach humanitarnych. Odegrawszy znaczną rolę dyplomatyczną w zakończeniu konfliktu w Kosowie, pomimo różnic zdań w odniesieniu do kampanii powietrznej NATO w 1999 r., w czerwcu 1999 r. oddziały rosyjskie zostały wysłane do Kosowa, gdzie służyły jako część brygad międzynarodowych na wschodzie, północy i południu prowincji, pomagały w obsłudze lotniska w Prisztinie i zapewniały wyposażenie i usługi medyczne.

Reforma systemów obronnych

Po zakończeniu zimnej wojny znikło zagrożenie konfrontacją między Wschodem a Zachodem. Silne liczebnie armie i ogromne składy broni i amunicji nie były już potrzebne. Wiele krajów oczekiwało dywidendy pokojowej wynikającej z redukcji wydatków na obronność. Reformy systemów obronnych nie są jednak ani tanie, ani łatwe. Ponadto NATO i państwa partnerskie wkrótce musiały się zmierzyć z nowymi wyzwaniami w zakresie bezpieczeństwa i dostosować swoje siły zbrojne do zmian w środowisku bezpieczeństwa, co miało nieuniknione konsekwencje finansowe.

Państwa członkowskie NATO stopniowo zmniejszają liczbę personelu wojskowego, wyposażenia i baz wojskowych oraz przekształcają swoje siły zbrojne tak, aby były one lepiej przygotowane do obecnych potrzeb w zakresie bezpieczeństwa. Wiele z państw partnerskich dopiero rozpoczyna ten długi i trudny proces, często dysponując niewielkimi środkami i ograniczoną wiedzą ekspercką. Stoją one przed trudnym zadaniem restrukturyzacji i przeszkalania sił zbrojnych, które były częścią silnie zmilitaryzowanego środowiska i nie są już opłacalne ani stosowne w kontekście zmian demokratycznych. Kluczowym priorytetem przy przekształcaniu ich sił zbrojnych jest także rozwijanie zdolności, które umożliwią im wnoszenie skutecznego wkładu w zarządzanie w sytuacjach kryzysowych i operacje pokojowe w obszarze euroatlantyckim. Innym ważnym aspektem reformy systemów obronnych jest podjęcie odpowiednich kroków w celu łagodzenia ich konsekwencji.

Jednym z najważniejszych elementów wkładu programu Partnerstwo dla Pokoju był Proces Planowania i Oceny (PARP, *por. str. 11*) oraz jego mechanizmy ustalania celów i oceny, uzupełniane przez programy rozwijane dwustronnie pomiędzy NATO a poszczególnymi państwami partnerskimi. Pozwoliły one państwom NATO i państwom partnerskim z Europy Zachodniej na wymianę wiedzy i oferowanie wsparcia w zakresie licznych problemów merytorycznych i praktycznych związanych z reformą systemów obronnych.

Promowanie wszechstronnej reformy systemów obronnych

Tworzenie skutecznych instytucji

Skuteczne i kompetentne narodowe instytucje obronne pozostające pod cywilną oraz demokratyczną kontrolą są podstawą równowagi w obszarze euroatlantyckim i międzynarodowej współpracy w zakresie bezpieczeństwa. Z tego powodu podczas szczytu w Stambule w czerwcu 2004 r. rozpoczęto wprowadzanie Planu Działań Partnerstwa na rzecz Tworzenia Instytucji Obronnych, przyjętego przez przywódców państw i szefów rządów krajów EAPC.

Ten nowy mechanizm ma na celu wzmocnienie wysiłków państw partnerskich w zakresie rozpoczęcia i przeprowadzania reform i restrukturyzacji instytucji obronnych, aby przystosować je do wypełniania ich wewnętrznych potrzeb, jak i do zobowiązań międzynarodowych. Określa on wspólne cele działań Partnerstwa w tej dziedzinie, zachęca do wymiany odpowiednich doświadczeń i pomaga w indywidualnym przygotowaniu i ukierunkowaniu dwustronnych programów wsparcia w zakresie obronności i bezpieczeństwa.

Cele Planu Działań obejmują: skuteczną i przejrzystą organizację demokratycznej kontroli działań w dziedzinie obronności; udział cywilny w tworzeniu polityki obronnej i polityki bezpieczeństwa; skuteczną i przejrzystą nadzór ustawodawczy i sądowy nad sektorem obronności; poszerzoną ocenę ryzyka w zakresie bezpieczeństwa i wymogów obrony narodowej, połączone z opracowywaniem i utrzymywaniem opłacalnych i interoperacyjnych zdolności; optymalizację zarządzania ministerstwami obrony i innymi instytucjami związanymi ze strukturami wojskowymi; zgodność z normami i praktykami międzynarodowymi w sektorze obronności, w tym kontrolę eksportu; skuteczne i przejrzyste procedury finansowania, planowania i alokacji środków w dziedzinie obronności; skuteczne zarządzanie wydatkami na obronność, jak i społecznymi i gospodarczymi konsekwencjami restrukturyzacji systemu obronnego; skuteczne i przejrzyste struktury i praktyki kadrowe w siłach obronnych; oraz skuteczną współpracę

międzynarodową i dobre stosunki sąsiedzkie w zakresie zagadnień obronności i bezpieczeństwa.

Istniejące narzędzia i mechanizmy EAPC i PdP zostaną maksymalnie wykorzystane dzięki wdrażaniu Planu Działań. Mechanizmy PARP posłużą jako kluczowy instrument realizacji celów Planu Działania i zostaną dostosowane do tej roli. Skuteczne wdrażanie wymaga rozwinięcia wspólnego zrozumienia standardów i koncepcji związanych z obronnością, zarządzaniem w dziedzinie obronności i reformą systemów obronnych. Osiągnięcie tej „konceptyjnej” interoperacyjności wymaga znaczących inwestycji w edukację i wzmoczonych wysiłków wymiany wiedzy oraz doświadczeń pomiędzy sojusznikami i partnerami.

Przykład Ukrainy

Program współpracy realizowany między NATO a Ukrainą w zakresie reformy systemu obronnego jest szerszy niż podobne programy realizowane z innymi państwami partnerskimi. Obejmuje on szeroką gamę dziedzin współpracy dostępnych dla państw partnerskich w tym zakresie.

W momencie ogłoszenia niepodległości w 1991 r., Ukraina odziedziczyła część struktur wojskowych i sił zbrojnych byłego Związku Radzieckiego. Ukraina wystąpiła o wsparcie NATO w zakresie przekształcania armii pozostałej po zimnej wojnie w mniejsze, nowoczesne i skuteczniejsze siły zbrojne, zdolne do odpowiadania na nowe potrzeby bezpieczeństwa narodowego, jak i do wspierania aktywnej roli Ukrainy we współpracy na rzecz równowagi i bezpieczeństwa w Europie. Dla NATO, priorytetami tej współpracy są wzmacnianie demokratycznej i cywilnej kontroli nad

siłami zbrojnymi Ukrainy i poprawa ich interoperacyjności z siłami NATO.

Po przystąpieniu do programu Partnerstwo dla Pokoju w 1994 r., pogłębienie kontaktów i współpracy z NATO pozwoliły Ukrainie na szerokie korzystanie z rad i praktycznego wsparcia. Współpraca została zintensyfikowana poprzez podpisanie Karty o szczególnym partnerstwie pomiędzy Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego a Ukrainą w 1997 r. Rok później stworzono Wspólną Grupę Roboczą ds. Reformy Systemu Obronnego, aby ułatwić konsultacje i praktyczną współpracę w zakresie zagadnień związanych z reformą sektora obronności i bezpieczeństwa. W kwietniu 1999 r. otwarto Biuro Łącznikowe NATO w Kijowie w celu wspierania tych działań reformatorskich.

Udział w programie Partnerstwa dla Pokoju ma korzystny wpływ na reformę systemu obronnego na Ukrainie i wysiłki w kierunku poprawy interoperacyjności. Mechanizm PARP odgrywa szczególnie znaczącą rolę — pomógł on w określeniu kluczowych wymagań w planowaniu obronności. Jednym z najważniejszych elementów było wsparcie techniczne i doradztwo przy przeprowadzaniu oceny systemu obrony, co pomogło Ukrainie w opracowaniu planu jego reformy. Tego typu ocena systemu obronnego to skomplikowany obiektywny proces analityczny mający na celu określenie potrzeb kraju w zakresie obronności w odniesieniu do jego narodowej polityki bezpieczeństwa. Obejmuje on także porównanie tych potrzeb z dostępnymi środkami i opracowanie propozycji organizacji sił zbrojnych i zdolności przy jak najbardziej wydajnym wykorzystaniu pieniędzy podatników. Wynikiem oceny są ramy koncepcyjne do dalszej reformy, która ze swej natury wymaga ciągłych wysiłków w dłuższym okresie.

> Przewodniczący Komitetu Wojskowego NATO (w środku) podczas wizyty w Kijowie (Ukraina) w lutym 2004 r. mającej na celu ocenę postępów we współpracy między siłami zbrojnymi i w reformie systemu obronnego.

Inne kluczowe aspekty współpracy obejmują pomoc Ukrainie w rozwijaniu nowej koncepcji bezpieczeństwa i doktryny wojskowej, skutecznego i bardziej przejrzystego kształtowania budżetu oraz planowania obronnego oraz we wzmacnianiu stosunków cywilno-wojskowych, w tym zwiększaniu roli cywilów w ukraińskich strukturach obronnych. Działania związane z restrukturyzacją i przekształceniami na Ukrainie są także wspierane poprzez zorganizowane doradztwo w zakresie redukcji sił zbrojnych, ich konwersji i profesjonalizacji oraz tworzenia sił szybkiego reagowania. Działania nie ograniczają się do sił zbrojnych czy do Ministerstwa Obrony, lecz obejmują także wsparcie dla ukraińskiej straży granicznej oraz oddziałów zależnych od Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Szkolenie i edukacja są kluczowymi elementami procesu transformacji systemu obronnego. Wyżsi oficerowie ukraińscy regularnie uczestniczą w kursach otwartych dla państw partnerskich w Akademii Obrony NATO w Rzymie (Włochy) i w szkole NATO w Oberammergau (Niemcy). Personel wojskowy zdobywa także praktyczne doświadczenia współpracy z siłami państw NATO i innych partnerów w ramach szerokiej gamy działań i ćwiczeń wojskowych.

Aby pomóc Ukrainie w łagodzeniu konsekwencji reformy systemu obrony, NATO sfinansowało i wdrożyło kursy językowe i zarządzania we współpracy z Krajowym Centrum Koordynacyjnym Ukrainy, które jest odpowiedzialne za adaptację społeczną zwalnianych pracowników wojskowych. Ponadto, wsparcie ze strony poszczególnych państw Sojuszu na projekty demilitaryzacji jest kierowane za pośrednictwem Funduszu Powierniczego PdP (*por. str. 28*).

Zagospodarowanie konsekwencji reformy systemu obrony

Przy rozpoczynaniu reform systemów obronnych ważne jest podejmowanie od samego początku odpowiednich kroków w celu uporania się z ich konsekwencjami i łagodzenia negatywnych skutków ubocznych. Personel wojskowy, który traci stanowiska pracy, musi otrzymać wsparcie w reintegracji do życia w cywilu. Zamykanie baz wojskowych może mieć poważny wpływ na społeczności i gospodarki lokalne, potrzebne są więc projekty ponownego wykorzystania

tych miejsc. Składy zbędnej lub przestarzałej broni i amunicji powodują poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa oraz środowiska i muszą być usuwane w bezpieczny sposób.

NATO wprowadziło wiele inicjatyw, w ramach których służy państwom partnerskim radą i wiedzą ekspercką w tych dziedzinach. Sojusz może zaoferować jedynie ograniczone finansowanie projektów i programów, lecz stara się pomagać w zdobywaniu dodatkowych funduszy poprzez współpracę i wymianę informacji z innymi instytucjami międzynarodowymi i organizacjami pozarządowymi, jak i z poszczególnymi państwami chętnymi do służenia wsparciem na zasadzie dwustronnej.

Przeszkalanie żołnierzy

Od zakończenia zimnej wojny ponad pięć milionów osób zostało zwolnionych przez siły zbrojne państw partnerskich. Istnieje pilna potrzeba zapewnienia im możliwości przeszkolenia i alternatywnego zatrudnienia. Na początku 2000 roku NATO zaproponowało państwom partnerskim pomoc w ich działaniach związanych z przeszkalaniami personelu wojskowego i ułatwianiem jego reintegracji do życia w cywilu.

Utworzono zespół ekspertów NATO w celu zapewnienia władzom krajowym doradztwa, analizy i wskazówek w zakresie polityki i programów przeszkalaniania personelu. Wspierane działania obejmują doradztwo dla wojskowych, którzy mają zostać zwolnieni, w zakresie poszukiwania pracy i rozpoczynania działalności gospodarczej, szkolenia językowe i tworzenie centrów przeszkalaniania.

W Europie Południowo-Wschodniej, gdzie szacuje się, że przed końcem 2010 r. zostanie zamkniętych około 3 tys. baz i placówek wojskowych i około 175 tys. osób utraci pracę, programy tego typu cieszą się dużym zainteresowaniem. Rumunia i Bułgaria — które w tamtym czasie były jeszcze państwami partnerskimi — skorzystały jako pierwsze z tego typu wsparcia; do 2004 r. około 20 tys. oficerów w każdym z tych państw wzięło udział w programach przeszkalaniania. Albania, była Jugosłowiańska Republika Macedonii* oraz Serbia i Czarnogóra badają możliwości współpracy z NATO w tym zakresie. Ponadto, NATO wspiera inicjatywy przeszkalaniania w Rosji i na Ukrainie.

Wsparcie dla zwalnianego personelu

Działające od marca 2002 r., Centrum NATO-Rosja ds. ponownego osiedlania zwalnianych żołnierzy zajmuje się społecznymi aspektami redukcji sił zbrojnych, oferując zwalnianym wojskowym w całej Rosji pomoc w zakresie przeszkalania i reintegracji. Centrum ma swoją główną siedzibę w Moskwie lecz od 2003 r. rozszerzyło swoją działalność na inne regiony, otwierając lokalne biura w Jarosławiu, Sankt Petersburgu, w miastach Czita i Perm, w Kaliningradzie i Rostowie nad Donem.

Na stronie internetowej Centrum można znaleźć

praktyczne informacje o możliwościach przeszkolenia i zatrudnienia, jak i rady dotyczące rozpoczynania działalności gospodarczej. Centrum oferuje także bezpośrednie szkolenia, szkoli specjalistów ds. ponownego osiedlania i organizuje konferencje pozwalające na wymianę informacji dotyczących tych zagadnień. Już podczas pierwszych 18 miesięcy działalności przeszkoliło ono 210 trenerów, którzy pracują teraz przy ponownym osiedlaniu zwalnianych żołnierzy i rozpoczęło szkolenie około 200 uczestników w takich dziedzinach jak informatyka, zarządzanie i księgowość.

Przekształcanie baz wojskowych

W ramach inicjatywy NATO dotyczącej przekształcania baz wojskowych w Europie Południowo-Wschodniej, zespół ekspertów NATO udziela rad i wskazówek, pomagając władzom krajowym w znajdowaniu nowych ekonomicznych zastosowań dla baz wojskowych, które mają zostać przekazane do użytku cywilnego. Inicjatywa wspiera także współpracę regionalną i wymianę informacji pomiędzy państwami, które w niej uczestniczą. Jest to kilka państw partnerskich i dwóch nowych członków NATO: Albania, Bułgaria, Chorwacja, Mołdawia, Rumunia, Serbia i Czarnogóra oraz była Jugosłowiańska Republika Macedonii.*

Realizacja kilku projektów pilotażowych pomaga w rozwijaniu strategicznego podejścia do zamykania i przekształcania baz wojskowych. Kluczowe priorytety obejmują zapewnienie oczyszczenia środowiska oraz promowanie tworzenia stanowisk pracy i różnicowania gospodarek lokalnych na terenach, gdzie bazy wojskowe są jedynym znaczącym pracodawcą. Niektóre przekształcone bazy wojskowe są przeznaczane na przykład pod zabudowania mieszkalne, instytucje edukacyjne, centra medyczne, więzienia lub parki czy obszary chronionej przyrody.

Niszczenie min, amunicji i broni

Fundusz Powierniczy PdP (*por. ramka na str. 28*) wspiera państwa partnerskie w bezpiecznym niszczeniu nadmiaru min przeciwpiechotnych, amunicji oraz broni lekkiej i strzeleckiej małokalibrowej. Specjalnie przygotowane projekty są rozwijane z każdym z państw tak, aby proces niszczenia był bezpieczny, przyjazny dla środowiska i zgodny ze standardami międzynarodowymi. Tam, gdzie to możliwe, projekty korzystają z lokalnych zasobów i infrastruktury w celu redukcji kosztów operacyjnych oraz starają się szkolić lokalnych mieszkańców w zakresie utylizacji, co pozwala na tworzenie miejsc pracy i naukę nowych umiejętności.

Na początku 2005 r., dzięki tego typu projektom, około 1,6 miliona min przeciwpiechotnych zostało już zniszczonych w Albanii; 12 tys. min lądowych i 7 tys. ton zbędnej amunicji i paliwa rakietowego zostało usunięte w Mołdawii; 400 tys. min przeciwpiechotnych zostało wyeliminowanych na Ukrainie; 1 200 min lądowych zostało zniszczonych w Tadżykistanie; a ponad 300 pocisków rakietowych zostało rozbrojonych w Gruzji. Kolejne projekty demilitaryzacyjne są przygotowywane dla Albanii, Azerbejdżanu, Białorusi, Serbii i Czarnogóry oraz Ukrainy.

FUNDUSZE POWIERNICZE PARTNERSTWA DLA POKOJU

Polityka Funduszu Powierniczego PdP została pierwotnie opracowana we wrześniu 2000 roku jako mechanizm wspierający państwa partnerskie w bezpiecznym niszczeniu składów min przeciwpiechotnych. Program chciał w ten sposób wesprzeć państwa signatariuszy we wdrażaniu konwencji ottawskiej dotyczącej zakazu stosowania, składowania, produkcji i transferu min przeciwpiechotnych oraz ich niszczenia.

Po powodzeniu kilku projektów niszczenia min, zakres Funduszu został poszerzony i objął inne projekty demilitaryzacyjne dotyczące niszczenia amunicji oraz broni strzeleckiej i lekkiej. Następnie zastosowanie Funduszu rozszerzono tak, aby wspierać państwa partnerskie w zarządzaniu konsekwencjami reform systemów obronnych, poprzez takie inicjatywy jak przeszkalanie personelu wojskowego i przekształcanie baz wojskowych. Fundusze Powiernicze mogą także być tworzone na korzyść państw Dialogu Śródziemnomorskiego.

W ramach Funduszu, członkowie NATO pracują z poszczególnymi państwami partnerskimi nad określaniem i wdrażaniem specyficznych projektów. W każdym przypadku, państwo członkowskie lub partnerskie przyjmuje prowadzenie w zakresie sponsorowania i opracowania propozycji projektu oraz identyfikacji potencjalnych uczestników. Państwo partnerskie bezpośrednio korzystające z projektu bierze aktywny udział w tych pracach i udziela, w miarę swoich możliwości, maksymalnego wsparcia w realizacji projektu. Eksperti NATO służą radą i wskazówkami.

Finansowanie jest zapewniane przez członka NATO i państwa partnerskie na zasadzie dobrowolności. Wsparcie może także objąć wyposażenie lub wkład w naturze. Agencja NATO ds. Zabezpieczenia Technicznego i Zaopatrzenia, z siedzibą w Luksemburgu, często odgrywa rolę wykonawcy projektów i jest odpowiedzialna za wdrażanie aspektów technicznych i finansowych.

Dalsze informacje: www.nato.int/pfp/trust-fund.htm

Niszczenie starych pocisków

Dzięki projektowi w ramach Funduszu Powierniczego PdP zakończonemu na początku 2005 roku około 300 starych pocisków ziemia-powietrze zostało zniszczonych w Gruzji. Pociski składowane w bazach Poniczala i Czaladid zostały rozbrojone, głowice zostały usunięte i przetransportowane w inne miejsce gdzie zostały zniszczone w wybuchu kontrolowanym.

Projekt ten znacznie podniósł bezpieczeństwo na terenach składowania pocisków, a także zapobiegł zanieczyszczeniu środowiska, które mogło zostać spowodowane w przypadku dalszego składowania tej broni.

Przygotowanie do reagowania w przypadku katastrof

Katastrofy naturalne i spowodowane przez człowieka mogą mieć miejsce w każdym momencie i każde państwo może znaleźć się w sytuacji, gdzie będzie musiało zająć się konsekwencjami katastrofy. Katastrofy stanowią także potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa i stabilności. Wprawdzie każde państwo jest odpowiedzialne za wypadki mające miejsce na jego terytorium i za opiekę nad ofiarami, lecz wymiar i czas trwania sytuacji specjalnej może przekraczać możliwości dotkniętego kraju, a jego reperkusje mogą być odczuwalne poza jego granicami. Współpraca międzynarodowa w odniesieniu do sytuacji awaryjnych i zwiększanie zdolności reagowania są więc niezwykle ważne.

Współpraca w zakresie przygotowania i reagowania w przypadku katastrof, nazywana wewnątrz NATO „planowaniem cywilnym”, trwa pomiędzy państwami NATO od lat. W latach dziewięćdziesiątych została ona poszerzona, aby objąć państwa partnerskie i jest największym pozawojkowym składnikiem programu Partnerstwo dla Pokoju. W 1998 r. utworzono zgodnie z propozycją Rosji Euroatlantyczne Centrum Koordynacji Reagowania w Sytuacjach Katastrof (EADRCC) w celu koordynacji reagowania krajów EAPC w sytuacjach katastrof mających miejsce w obszarze euroatlantycznym.

> Pracownicy Czerwonego Półksiężyca uczestniczą w manewrach Partnerstwa dla Pokoju.

W kierunku skutecznej koordynacji

Skuteczne reagowanie w sytuacjach katastrof wymaga koordynacji infrastruktury transportowej, zasobów medycznych, komunikacji, zdolności reagowania w sytuacjach katastrof i innych zasobów cywilnych. Wszystkie państwa są odpowiedzialne za zapewnienie wprowadzania na poziomie narodowym planów reagowania w nagłych wypadkach. Niemniej, zważywszy na potencjalny transgraniczny charakter niektórych katastrof i potrzebę możliwości skutecznego reagowania na międzynarodowe wezwania o pomoc, konieczne są koordynacja i planowanie na poziomie międzynarodowym.

Współpraca między NATO a państwami partnerskimi w zakresie planowania cywilnego obejmuje takie działania jak organizacja seminariów, warsztatów, manewrów i szkoleń, w których uczestniczy personel cywilny i wojskowy władz lokalnych, regionalnych i państwowych. Inne organizacje międzynarodowe, takie jak Biuro Koordynacji Spraw Humanitarnych ONZ i Biuro Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców (UNHCR), Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej i Unia Europejska oraz pozarządowe organizacje pomocowe są także ważnymi uczestnikami tych działań.

Dzięki przygotowaniu planów awaryjnych, odpowiednich procedur i koniecznego wyposażenia, jak i organizacji wspólnych szkoleń i ćwiczeń, państwa NATO i państwa partnerskie były w stanie, poprzez EADRCC, skutecznie koordynować pomoc udzielaną w przypadkach kilku klęsk żywiołowych. Były to powodzie w Albanii, Azerbejdżanie, Republice Czeskiej, na Węgrzech, w Rumunii i na Ukrainie; trzęsienia ziemi w Turcji; pożary lasów w byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii* i Portugalii; oraz ekstremalne warunki pogodowe w Mołdawii i na Ukrainie.

Pomoc w przypadku powodzi

Zachodnia Ukraina 13 razy była dotykana klęską powodzi w ostatnim stuleciu. NATO i państwa partnerskie pomagały Ukrainie w momencie poważnych powodzi w 1995, 1998 i 2001 roku.

Od 1997 r., w ramach porozumienia na temat planowania pomocy w sytuacjach specjalnych oraz przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych, wprowadzono znaczący program współpracy w tym zakresie, który przyniósł Ukrainie bezpośrednie praktyczne korzyści. Kluczowym celem była pomoc Ukrainie, której zachodnie tereny są często dotykane przez poważne powodzie, w lepszym przygotowaniu do tego typu sytuacji i do skuteczniejszego usuwania ich skutków. Ćwiczenia PdP, w tym ćwiczenia zorganizowane na ukraińskim Zakarpaciu we wrześniu 2000 roku, pomagają w praktycznym sprawdzaniu procedur pomocy, takich jak rekonesans powietrzny, ewakuacja ofiar i rozmieszczanie wyposażenia do oczyszczania wody. Ponadto w 2001 r. zakończono projekt pilotażowy, w którym wzięło udział ponad 40 ekspertów w dziedzinie powodzi i sytuacji katastrof z dwunastu krajów. Opracowali oni praktyczne zalecenia w zakresie skutecznego systemu ostrzegania i reagowania w przypadku powodzi dla obszaru zlewiska rzeki Tisza.

EUROATLANTYCKIE CENTRUM KOORDYNACJI REAGOWANIA W SYTUACJACH KATASTROF

W czerwcu 1998 r. utworzono Euroatlantyczne Centrum Koordynacji Reagowania w Sytuacjach Katastrof (EADRCC) przy kwaterze głównej NATO, na podstawie propozycji wysuniętej przez Rosję. Centrum to działa 24 godziny na dobę i odgrywa rolę punktu wymiany informacji i koordynacji reagowania państw NATO i państw partnerskich w przypadku katastrof w obszarze euroatlantycznym. Organizuje ono także specjalne ćwiczenia, które pozwalają na praktyczne przygotowanie do reagowania w naturalnych i spowodowanych przez człowieka sytuacjach katastrof, jak i akcjach usuwania skutków aktów terrorystycznych z zastosowaniem środków chemicznych, biologicznych czy radiologicznych.

Centrum ściśle współpracuje z instytucjami międzynarodowymi, które odgrywają wiodącą rolę w reagowaniu w sytuacjach międzynarodowych katastrof i usuwania ich skutków — Biurem Koordynacji Spraw Humanitarnych

ONZ i Organizacją do spraw Zakazu Broni Chemicznej — i z innymi organizacjami.

Popiera się także zawieranie dwustronnych lub wielostronnych porozumień pomiędzy państwami w takich dziedzinach jak przepisy wizowe, zasady przekraczania granicy, odprawy celne i status personelu. Tego typu środki pozwalają uniknąć opóźnień spowodowanych biurokracją przy wysyłaniu wyposażenia i zespołów reagujących do miejsca dotkniętego katastrofą. Zawarto także specjalne porozumienia w odniesieniu do Euroatlantycznej Jednostki Reagowania w Sytuacjach Katastrof, złożonej z różnych elementów reagowania, które poszczególne kraje są gotowe udostępnić w krótkim terminie w momencie zaistnienia katastrofy.

Dalsze informacje: www.nato.int/eadrcc/home.htm

Pomoc uchodźcom

EADRCC, utworzone w celu zajmowania się katastrofami naturalnymi i technologicznymi, zostało pierwszy raz wezwane do pomocy przy organizacji wsparcia dla uchodźców, gdy w 1998 r. wzrosło zaniepokojenie międzynarodowe spowodowane kryzysem humanitarnym w Kosowie. Pod koniec tego roku otwarty konflikt między serbską policją i siłami zbrojnymi a siłami albańskimi w Kosowie spowodował śmierć wielu osób narodowości albańskiej, a ponad 300 tysięcy z nich zostało zmuszonych do opuszczenia domów.

Już w momencie utworzenia, na początku czerwca 1998 r., EADRCC zaangażowało się w pomoc przy transporcie 165 ton pilnie potrzebnej pomocy do uchodźców w Albanii, odpowiadając na wezwanie UNHCR. Przez następne kilka miesięcy, w miarę rozwoju kryzysu, utworzono skuteczne podstawy współpracy między EADRCC a UNHCR. Personel EADRCC odbył także wiele podróży do tego regionu, co pozwoliło na lepsze zrozumienie sytuacji. Prace w terenie umożliwiły intensyfikację i poszerzenie zaangażowania w akcję pomocową kiedy kryzys zaognił się na wiosnę 1999 r. w związku z natowskimi atakami z powietrza i przymusowym wygnaniem setek tysięcy osób narodowości albańskiej przez siły serbskie.

Centrum służyło jako punkt wymiany informacji między państwami EAPC i pomagało w koordynacji reagowania na wezwania o pomoc. Wyślano materiały pomocowe, takie jak zaopatrzenie i wyposażenie medyczne, wyposażenie telekomunikacyjne, obuwie i odzież oraz namioty dla ponad 20 tys. osób. EADRCC przekazywało także pomoc dla regionu ze strony państw trzecich, takich jak Izrael, który zapewnił w pełni wyposażony i obsadzony szpital polowy oraz Zjednoczone Emiraty Arabskie, które pomogły naprawić lotnisko Kukesz w północno-wschodniej Albanii.

> Euroatlantyckie Centrum Koordynacji Reagowania w Sytuacjach Katastrof wspierało operacje pomocy uchodźcom podczas kryzysu w Kosowie.

Udostępniono samoloty, helikoptery, zespoły ładunkowe i doradztwo logistyczne, aby pomóc w transporcie i dystrybucji pomocy. EADRCC odegrało także znaczącą rolę w koordynacji priorytetowych lotów humanitarnych — zorganizowano zebranie najważniejszych członków personelu zarządzającego ruchem powietrznym w celu opracowania stosownych procedur i oddelegowano ekspertów w dziedzinie ruchu powietrznego do Komórki ONZ ds. Koordynacji Ruchu Lotniczego.

EADRCC było także partnerem w dialogu z innymi instytucjami w NATO i poza nim, działając na rzecz dwóch państw najbardziej dotkniętych kryzysem, Albanii i byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii,* poprzez przedstawianie i wyjaśnianie ich specyficznych problemów. Jednym z nich była pilna potrzeba opracowania mechanizmów pozwalających na ewakuację uchodźców do któregoś z państw trzecich, co odegrałoby rolę zaworu bezpieczeństwa, w miarę zaostrzania się kryzysu.

Przygotowanie do ataków terrorystycznych

Wydarzenia z 11 września 2001 r. uwydatniły pilną potrzebę współpracy w przygotowaniach do możliwych ataków terrorystycznych wymierzonych przeciwko cywilom przy użyciu broni chemicznej, biologicznej, radiologicznej lub nuklearnej (CBRN). Plan Działań Partnerstwa przeciw Terroryzmowi (*por. str. 15*) zachęca do wymiany odpowiednich informacji i do udziału w planowaniu cywilnym w celu oszacowania zagrożenia i zwiększenia odporności ludności cywilnej na terroryzm i broń masowego rażenia.

Opracowano Plan Działań w zakresie Planowania Cywilnego, wspierający władze państwowe w ulepszaniu ich cywilnego przygotowania do możliwych ataków terrorystycznych przy użyciu broni CBRN. NATO i jego państwa partnerskie przygotowały i na bieżąco aktualizują wykaz krajowych zdolności dostępnych w przypadku takiego ataku. Obejmują one różnorodne elementy: od pomocy medycznej do wykrywania skażeń promieniotwórczych, laboratoriów prowadzących badania identyfikacyjne oraz możliwości ewakuacji drogą powietrzną ze względów medycznych. Przygotowuje się zapasy najważniejszego wyposażenia, które może być potrzebne w przypadku ataku. Prace nad ulepszaniem procedur przekraczania granic mają na celu zapewnienie jak najszybszego możliwego udzielenia pomocy w nagłych przypadkach.

Opracowuje się minimalne standardy w zakresie szkoleń, planowania i wyposażenia. W ramach programu Partnerstwo dla Pokoju regularnie organizowane są ćwiczenia w terenie, aby zapewnić najskuteczniejszą możliwą współpracę państw w reagowaniu na atak terrorystyczny i usuwaniu jego skutków. Wiąże się to w szczególności z ulepszaniem interoperacyjności różnych zespołów, które miałyby się zająć kwestiami medycznymi i pierwszej pomocy oraz odkażaniem i oczyszczaniem. Innym kluczowym zagadnieniem jest problem informowania opinii publicznej w tak stresujących nagłych przypadkach.

Ćwiczenia na wypadek użycia „brudnej bomby”

Ćwiczenie symulujące reakcję międzynarodową na atak terrorystyczny przy użyciu „brudnej bomby” (rozpraszającej substancje promieniotwórcze) odbyło się w październiku 2003 r. w Pitești (Rumunia — w tamtym czasie jeszcze państwo partnerskie). Wzięło w nim udział około 1300 uczestników rumuńskich i 350 międzynarodowych.

Bezpieczeństwo, nauka i środowisko

Dwa odrębne programy NATO polegają na regularnych spotkaniach roboczych naukowców i ekspertów z państw członkowskich i partnerskich NATO dotyczących zagadnień leżących we wspólnym interesie. Współpraca jest tradycyjnym elementem działań naukowców i jest konieczna dla postępów naukowych. Sieci kontaktów spełniają także rolę polityczną, budując zrozumienie i zaufanie między społecznościami o różnych kulturach i tradycjach.

Program Nauka w służbie bezpieczeństwa Komitetu Naukowego NATO ma na celu przyczynianie się do utrzymania bezpieczeństwa, równowagi i solidarności pomiędzy państwami przez zastosowanie rozwiązań naukowych do problemów bezpieczeństwa oraz wspiera współdziałanie, nawiązywanie kontaktów i budowanie potencjału w gronie naukowców z państw NATO, państw partnerskich oraz państw biorących udział w Dialogu Śródziemnomorskim. Program Nauka w służbie bezpieczeństwa wspiera przede wszystkim współpracę w zakresie zagadnień naukowych związanych z obroną przed terroryzmem lub zapobieganiem innym zagrożeniom dla bezpieczeństwa. Poza tym wspiera on wymianę i transfer technologii, aby pomóc państwom partnerskim w ich specyficznych priorytetowych dziedzinach.

Program Komitetu ds. Wyzwań Współczesnego Społeczeństwa (CCMS) zajmuje się problemami środowiska i społeczeństwa poprzez łączenie instytucji państwowych we współpracy przy krótko- i długoterminowych badaniach w tych dziedzinach. Stanowi on unikalne forum wymiany wiedzy i doświadczeń w odniesieniu do technicznych, naukowych i politycznych aspektów zagadnień społecznych i związanych z ochroną środowiska pomiędzy państwami NATO i państwami partnerskimi, zarówno w sektorze wojskowym, jak i cywilnym. Prace te są ukierunkowane na realizację wielu kluczowych celów związanych z bezpieczeństwem.

Stosowanie nauki do kwestii bezpieczeństwa

Obrona przed terroryzmem

Walka z terroryzmem stała się kluczowym priorytetem zarówno dla państw członkowskich Sojuszu, jak dla partnerów. NATO wspiera badania naukowe w zakresie skutecznych metod wykrywania środków lub broni chemicznej, biologicznej, radiologicznej i nuklearnej oraz poprawy fizycznej ochrony przed nimi. Promowane są także badania dotyczące ulepszenia możliwości bezpiecznego niszczenia takiej broni, odkażania i medycznych środków reagowania, takich jak technologie chemiczne i szczepienia.

Organizowane są warsztaty i seminaria umożliwiające naukowcom omawianie takich kwestii, jak zwiększanie odporności kluczowej infrastruktury (w tym systemów dostarczania energii, łączności, transportu i podtrzymujących życie); ochrona przed ekoterroryzmem i cyberterroryzmem; wzmacnianie bezpieczeństwa granic; zwalczanie przemytu; a także rozwijanie skuteczniejszych środków wykrywania substancji wybuchowych.

Szersze zagadnienia — takie jak wyjaśnienie przyczyn terroryzmu, społeczne i psychologiczne konsekwencje terroryzmu oraz sposoby wzmacniania odporności społeczeństwa na zagrożenie terrorystyczne — są także badane w celu opracowania zaleceń politycznych.

Zapobieganie innym zagrożeniom dla bezpieczeństwa

Istnieją także inne, mniej oczywiste, źródła zagrożeń dla bezpieczeństwa i stabilności, takie jak niedostatek nieodnawialnych zasobów oraz degradacja środowiska — np. pustynnienie, erozja gleby i zanieczyszczenie głównych szlaków wodnych. Mogą one prowadzić do konfliktów regionalnych lub transgranicznych. Rozwiązywanie tego typu problemów często wymaga nie tylko wiedzy naukowej, lecz także wielostronnego działania. W odpowiedzi na to zapotrzebowanie, NATO wspiera projekty i badania

promujące zastosowanie najlepszych praktyk naukowych i obejmujące najważniejsze kraje, których dotyczą te problemy.

Świat byłby także bezpieczniejszy, gdyby można było przewidywać klęski żywiołowe, ograniczać ich skutki lub lepiej im zapobiegać. Jest to kluczowym przedmiotem zainteresowania wielu partnerów. NATO zrealizowało wiele projektów związanych z redukowaniem skutków poważnych trzęsień ziemi w zakresie ofiar śmiertelnych, szkód materialnych i zakłóceń stosunków gospodarczych i społecznych. Projekty te mają na przykład na celu znajdowanie sposobów zwiększania odporności budynków na trzęsienia ziemi lub wiążą się ze zbieraniem danych na temat charakterystyki sejsmologicznej i geologicznej danego regionu w celu opracowania map zagrożenia sejsmicznego, które pomagają projektantom urbanistycznym decydować o tym, jakie budynki mogą być wybudowane w danym miejscu. Wspierane są także projekty rozwijające skuteczniejsze systemy wczesnego ostrzegania i kontroli powodzi.

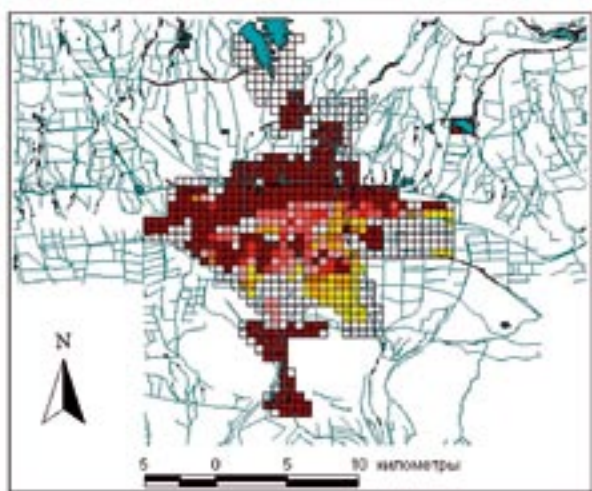
Uzależnienie nowoczesnego społeczeństwa od zaopatrzenia w bezpieczne pożywienie oraz w bezpieczne i wiarygodne informacje oznacza, że musi zostać zapewniona ich dostępność. Są to także kluczowe dziedziny dalszych badań w ramach wysiłków, aby społeczeństwo było bezpieczniejsze.

ŚRODOWISKO I BEZPIECZEŃSTWO

Transgraniczny charakter problemów w zakresie ochrony środowiska spowodował, że wspólnota międzynarodowa podjęła aktywną rolę w inicjowaniu projektów w tej dziedzinie nie tylko w celu wspomagania rozwoju społecznego i gospodarczego, ale także, aby promować bezpieczeństwo i stabilność. Tego typu projekty są głównym obiektem prac programu Komitetu ds. Wyzwań Współczesnego Społeczeństwa (CCMS) i ważną częścią programu Nauka w służbie bezpieczeństwa.

Rozpoczęcie w 2002 r. wspólnej inicjatywy Środowisko-Bezpieczeństwo (ENVSEC) przez Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Program Ochrony Środowiska Narodów Zjednoczonych i Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju było poważnym krokiem naprzód w promowaniu związków między zagadnieniami ochrony środowiska a bezpieczeństwem. Inicjatywa skupia się na szczególnie wrażliwych regionach, takich jak Bałkany, Kaukaz i Azja Środkowa.

Ponieważ pogramy Nauka w służbie bezpieczeństwa i CCMS są zaangażowane w promowanie bezpieczeństwa poprzez współpracę naukową i współpracę w zakresie ochrony środowiska z państwami partnerskimi w tych regionach, są one teraz związane z ENVSEC. Działania są koordynowane, informacje wymieniane, a wyniki rozpowszechniane wśród odpowiednich władz w tych regionach, dzięki czemu działania te mają znacznie większą skuteczność.

Uszkodzenia sejsmiczne dla wszystkich typów budynków w Biszkeku

Pomoc w przypadku trzęsienia ziemi

Trzęsienia ziemi są bardzo poważnym zagrożeniem w wysoko zaludnionych obszarach Azji Środkowej. W ramach projektu sponsorowanego przez NATO, tureccy specjaliści naukowci w dziedzinie trzęsień ziemi pomagają swoim kolegom z Uzbekistanu i Republiki Kirgizji

w opracowywaniu map ryzyka stolic: Taszkientu i Biszkeku. Mapy te będą pomocne przy podejmowaniu decyzji w zakresie planowania urbanizacji i wzmocnienia istniejących budynków.

Łączyć ludzi

Naukowcy potrzebują dostępu do informacji, aby orientować się w najnowszych odkryciach i badaniach. Niemniej, nie wszystkie społeczności naukowe i akademickie miały możliwość skorzystania w pełni z nastania ery informacji lub z potencjału Internetu. Ponadto, likwidacja monopolu informacyjnego jest często wskazywana jako konieczny warunek rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego.

Aby zaradzić temu problemowi, program naukowy NATO zapewnił wielu instytucjom naukowym i edukacyjnym w państwach partnerskich infrastrukturę sieciową umożliwiającą dostęp do Internetu.

Stworzono sieci miejskie, aby ułatwić dostęp do Internetu społecznościom akademickim we wschodnich regionach Rosji i na Ukrainie, a sieci krajowe w Mołdawii, Rumunii i byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii.* Największym i najbardziej ambitnym projektem sponsorowanym przez NATO w tej dziedzinie jest projekt Wirtualnego Jedwabnego Szlaku (Virtual Silk Highway), który zapewnia satelitarny dostęp do Internetu społecznościom naukowym na południowym Kaukazie i w Azji Środkowej.

Wirtualny Jedwabny Szlak

Projekt Wirtualnego Jedwabnego Szlaku został rozpoczęty w październiku 2001 r. (jego nazwa nawiązuje do Szlaku Jedwabnego, który łączył Europę z Dalekim

Wschodem, promując wymianę dóbr oraz wiedzy i idei). Projekt ten zapewnia dostęp do Internetu społecznościom akademickim i naukowym w ośmiu państwach partnerskich na południowym Kaukazie i w Azji Środkowej — Armenii, Azerbejdżanie, Gruzji, Kazachstanie, Republice Kirgizji, Tadżykistanie, Turkmenistanie i Uzbekistanie. W 2004 r. został on poszerzony i objął Afganistan.

Efektywna pod względem kosztów i najnowocześniejsza technologia satelitarna łączy teraz naukowców i pracowników akademickich w objętych projektem państwach z Internetem za pośrednictwem wspólnego pasma satelitarnego. Grant NATO pozwolił na sfinansowanie częstotliwości satelitarnej i instalacji dziesięciu anten satelitarnych. Inni sponsorzy projektu wnoszą wkład w naturze. Ze względu na inwestycję 3,5 miliona dolarów amerykańskich w ciągu czterech lat, jest to największy projekt, jaki kiedykolwiek był sponsorowany przez cywilny program naukowy NATO.

Prawdziwa euroatlantycka kultura bezpieczeństwa

Ciągle ewoluujące nastawienie Sojuszu do Partnerstwa miało bardzo korzystny wpływ na modyfikację środowiska strategicznego w obszarze euroatlantyckim. Zachęcając do dialogu politycznego i interoperacyjności wojskowej, Partnerstwo pomaga w tworzeniu prawdziwej euroatlantyckiej kultury bezpieczeństwa — silnej determinacji do wspólnej pracy nad najważniejszymi wyzwaniami dla bezpieczeństwa w ramach wspólnoty narodów euroatlantyckich i poza nią.

Dzięki praktycznej współpracy skupionej na przygotowywaniu sił zbrojnych państw członkowskich Sojuszu i partnerów do wspólnej pracy, żołnierze z państw NATO i państw partnerskich służą wspólnie na Bałkanach i w Afganistanie. Partnerstwo zaś udostępnia sojusznikom i partnerom mechanizmy wspólnego reagowania na groźbę terroryzmu i inne kluczowe problemy, takie jak proliferacja.

Stymulując i wspierając reformy systemów obronnych w wielu państwach partnerskich, Partnerstwo przyczynia się także do przemian demokratycznych. Pomaga w tworzeniu bardziej nowoczesnych, skutecznych i demokratycznie odpowiedzialnych sił zbrojnych i innych instytucji obronnych. Ponadto wspiera państwa w radzeniu sobie ze społecznymi i materialnymi konsekwencjami takich reform.

Obywatele państw NATO i państw partnerskich także odnoszą bezpośrednie korzyści z praktycznej współpracy w wielu innych dziedzinach, takich jak przygotowanie do reagowania w sytuacjach katastrof oraz współpraca naukowa i współpraca w dziedzinie ochrony środowiska.

Partnerstwo pomogło już dziesięciu państwom w przygotowaniach do podjęcia obowiązków płynących z członkostwa w NATO a drzwi NATO pozostają otwarte dla nowych członków. Partnerstwo daje także państwom Europy Zachodniej, które nie są członkami NATO i nie starają się o członkostwo, unikalne szanse przyczyniania się do bezpieczeństwa

w obszarze euroatlantyckim, nie uchybiając zasadom ich polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

Wyzwania dla bezpieczeństwa w obszarze euroatlantyckim ciągle się zmieniają. Ewolujące zagrożenia, takie jak terroryzm i państwa upadłe, mają przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne, i są ponadnarodowe. Podczas, gdy zagrożenia dla stabilności wciąż utrzymują się w strategicznie ważnym regionie Bałkanów, wydarzenia w Afganistanie pokazały, że nowe zagrożenia dla naszego wspólnego bezpieczeństwa pochodzą z obrzeży obszaru euroatlantyckiego. W tych okolicznościach, międzynarodowa stabilność i bezpieczeństwo będą z jednej strony coraz bardziej uzależnione od reform wewnętrznych w poszczególnych krajach, a z drugiej strony będą zależeć od współpracy międzynarodowej. Skuteczna współpraca w zakresie bezpieczeństwa nie jest możliwa bez głęboko demokratycznych doktryn i instytucji. W obu przypadkach Partnerstwo Euroatlantyckie odgrywa kluczową rolę.

Sojusznicy i partnerzy nadal wzrastają razem i będą coraz bardziej zwiększać możliwości wspólnego reagowania na wspólne wyzwania, budując bezpieczeństwo dla przyszłych pokoleń w oparciu o zrozumienie i współpracę.

„Świętując nasze dziesięciolecie, wspominamy wiele sukcesów. Partnerstwo Euroatlantyckie stało się historycznie bezprecedensowym katalizatorem transformacji wewnętrznej w poszczególnych państwach i międzynarodowej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa. NATO zawsze było w samym centrum tych wysiłków. Partnerstwo zaś podążało w kierunku sedna zainteresowań NATO. Przysłużyło się państwom członkowskim. Przysłużyło się również partnerom. Służyło i służy demokracji oraz pokojowi.”

Sekretarz Generalny NATO Jaap de Hoop Scheffer,
przemówienie do Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego z okazji
10. rocznicy programu Partnerstwo dla Pokoju, 14 stycznia 2004 r.

NATO Public Diplomacy Division / Division Diplomatie publique de l'OTAN
1110 Brussels, Belgium / 1110 Bruxelles, Belgique

Web site : www.nato.int

Site web : www.otan.nato.int

E-mail / Courriel : natodoc@hq.nato.int

© NATO / OTAN 2005

Niniejsza broszura zostanie opublikowana we wszystkich językach państw członkowskich NATO oraz państw partnerskich.

Informacje na stronie www.nato.int/docu/pub-form.htm

lub kontakt – Dział Dystrybucji:

NATO Public Diplomacy Division – Distribution Unit

Division Diplomatie publique de l'OTAN – Unité de diffusion

1110 Brussels, Belgium / 1110 Bruxelles, Belgique

Tel : +32 2 707 5009

Fax : +32 2 707 1252

E-mail / Courriel : distribution@hq.nato.int